

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΡΑΒΑΚΗΣ

ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ

Copyright 2005, Μανώλης Μπαρμπουνάκης Θεσσαλονίκη

ISBN:

*κεντρική διάθεση: Αριστοτέλους 4, τηλ. 2310278910
2310228682*

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΡΑΒΑΚΗΣ
pianissimo

φιλολογική επιμέλεια: Εύα Ιεροπούλου
μακέτα εξωφύλλου:
εκτύπωση - βιβλιοδεσία: Αφοι Μυγδαλιά, τηλ. 2392029326

"Το πιάνο! Να, τι μας έλειπε. Λες και δεν μας φτάνει η φασαρία από όλο αυτό το φοιτηταριό της γειτονιάς. Βρήκαμε για τα καλά το μπελά μας", ούρλιαξε η κυρία Ερμιόνη χώνοντας τα κοινόχρηστα στη τσέπη της παλιοκαιρίσιας και χιλιοφορεμένης ρόμπας της. "Δυο βδομάδες τώρα που έλειπες, δε σταμάτησε να παίζει. Αρχίζει από τις οχτώ το πρωί, σταματάει γύρω στη μία και το απόγευμα πάλι τα ίδια. Θα μπορούσε τουλάχιστο να παίζει κάποιο γνωστό τραγούδι, ένα του Χατζιδάκι ή έστω του Θεοδωράκη. Αλλά αυτό που ακούγεται είναι περισσότερο θόρυβος παρά μουσική. Και δε μου λες αγαπητέ μου, πάντα ήθελα να σε ρωτήσω, τους βλέπω καμιά φορά στην τηλεόραση, ιδίως τη μεγάλη βδομάδα κι ανάθεμα με αν καταλαβαίνω γιατί τρέχουν και πληρώνουν εισιτήριο για να τους ακούσουν. Τις προάλλες είδα κάποιον να χτυπάει μανιασμένα τα κουμπιά, ύστερα τρύπωσε κάτω απ' το πιάνο και άρχισε να

ουρλιάζει σαν να πνίγεται. Αφού βράχνιασε για τα καλά, σηκώθηκε, άνοιξε το καπάκι, πήρε μια βέργα κι άρχισε να γρατζουνάει τις χορδές με μίσος. Έπειτα κάθισε στην καρέκλα και άρχισε πάλι να χτυπάει με την παλάμη και να σκούζει και να κλωτσάει, ώσπου ξαφνικά, σταμάτησε! Σηκώθηκε, γύρισε στον κόσμο και υποκλίθηκε. Κι αμέσως μετά αυτοί χειροκρότησαν. Ακούς; Χειροκρότησαν! Χειροκροτούσαν περίπου πέντε λεπτά κι αυτός δώσ' του υποκλίσεις, μέχρι που αποφάσισε να φύγει. Τότε αυτοί άρχισαν να χτυπάνε ρυθμικά τα παλαμάκια και να 'σου, εμφανίζεται κουνιστός-κουνιστός και ξανακάθεται στο πιάνο. Ε, δεν άντεξα παραπάνω. Από τότε, όταν βλέπω κάτι τέτοια αλλάζω κανάλι. Και σε ρωτάω, τι σημαίνουν όλα αυτά; Μήπως είναι καμιά καινούρια μόδα απ' αυτές τις αμερικάνικες;"

Η γλώσσα της κυρίας Ερμιόνης χτυπούσε με ταχύτητα στον ουρανίσκο και περνούσε ανάμεσα από τα αραιά της δόντια, εκσφενδονίζοντας σταγονίδια στον αέρα. Οι φλέβες στο λαιμό της είχαν φουσκώσει και τα μάτια της άστραφταν. Σαν να μου φάνηκε πως μέσα σε λίγο καιρό ζάρωσε και μίκρυνε, στο πρόσωπο της φάνηκαν τα σημάδια του κρανίου.

"Έτσι είναι η μοντέρνα μουσική", είπα χωρίς αυτοπεποίθηση. "Αυτοί που τη γράφουν κι αυτοί που την ακούν, βρίσκονται έξω από την καθημερινή εικόνα των πραγμάτων", ολοκλήρωσα σίγουρος ότι είπα κάτι φοβερά άστοχο. "Εξάλλου, είναι ελεύθερος ο καθένας να κάνει ό,τι του καπνίσει", προσπάθησα να διορθώσω.

"Α, μπράβο!" άρπαξε την ευκαιρία η κυρία Ερμιόνη, "και για πες μου σε παρακαλώ, φταίω εγώ σε τίποτα ν' ακούω αυτή την παράξενη απ' το πρωί ως το βράδυ;"

Παράξενη; Όστε αποκτήσαμε καινούργια συγκάτοικο, δεινή πιανίστρια και, απ' ό τι φαίνεται, λάτρη της σύγχρονης μουσικής;

Τέντωσα τ' αυτιά μου με πολύ ενδιαφέρον.

"Ήρθε τη μέρα που έφυγες", πήρε πάλι φόρα η κυρία Ερμιόνη, "παρέα με κάτι αλλόκοτους τύπους που την βοήθησαν να μεταφέρει το πιάνο και τα πράγματά της. Νοίκιασε το δωάρι στο δεύτερο, πάνω ακριβώς απ' το δικό σου, αυτό που έμενε ο αξιωματικός, ξέρεις, πήρε μετάθεση στα σύνορα ο καημένος. Να σου πω, όταν πριν από τρία χρόνια ήρθες κι εσύ εδώ κι έμαθα πως είσαι μουσικός, δε μου πολυάρεσε, μα εσύ ποτέ δε μας ενόχλησες. Κι από τότε που σε είδαμε και στην τηλεόραση με το Χαλινόπουλο, έγινες το καμάρι της γειτονιάς. Και πέρσι στα γενέθλια της κυρίας Ελένης, που ήρθες κι έπαιξες, τι ωραία που περάσαμε, έχει να το λέει η άμοιρη".

Στήριξα το αριστερό μου χέρι στον τοίχο και με το δεξί κρατούσα το πόμολο τηςμισάνοιχτης πόρτας, γιατί δεν ήθελα να περάσει μέσα η κυρία Ερμιόνη. Το διαμέρισμά μου ήταν φριχτά ακατάστατο. Κι έπειτα, δε θ' άντεχα την καταρακτώδη γλώσσα της σε μια πλήρη ενημέρωση για τις τελευταίες ειδήσεις της γειτονιάς. Μου φάνηκε ότι το κατάλαβε και δείχνοντας κατανόηση μουρμούρισε κάτι σαν, "θα τα πούμε στη συνέλευση της πολυκατοικίας" και κατηφόρισε τις σκάλες για τη μικρή της γκαρσονιέρα στο ισόγειο.

Έκλεισα την πόρτα πίσω μου και βάλθηκα να τακτοποιώ το σπίτι, ένα δωάρι σε μια πολυκατοικία που χτίστηκε λίγο μετά τον πόλεμο και φιλοξενούσε στους τοίχους του μνήμες από απίθανους ενοίκους, φοιτητές, καλλιτέχνες, εργάτες, στρατιωτικούς, λίγο ως πολύ μοναχικούς

ανθρώπους. Το παράθυρο κι η μπαλκονόπορτα έβλεπαν σε ένα χώρο ακάλυπτο μόνο από την πλευρά του ουρανού, γιατί γύρω-γύρω είχε οχυρωθεί από πολυκατοικίες. Έτσι, καθισμένος στο μπαλκόνι, έβλεπες την καθημερινή ζωή να ξετυλίγεται μπροστά σου.

Στην απέναντι πολυκατοικία μπορούσες να μπεις λαθρεπιβάτης στα όνειρα της κυρίας Ελένης, ηλικιωμένης γεροντοκόρης, να χαθείς στην ομιχλώδη σχέση ενός ζευγαριού δασκάλων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και να τυφλωθείς από το φως του μεγάλου σταρ της γειτονιάς, του Στέφανου, ηθοποιού στο Κρατικό Θέατρο, ομοφυλόφιλου με ξεχωριστό στυλ. Δεν περίμενα ωστόσο, ότι στη γειτονιά μας θα είχε προστεθεί και η παρουσία μιας μάλλον νεαρής πιανίστριας, που εξασκούσε την τέχνη της με πάθος.

Βρήκα στο ψυγείο μια μπύρα, την άνοιξα και κάθισα στο στενό μπαλκόνι. Σεπτέμβρης, νοτιάς κι η μυρωδιά της θάλασσας έφτανε ως εδώ. Μια κλαίουσα ιτιά που μέχρι πέρσι ήταν δύο μέτρα, έφτανε τώρα μέχρι τα κάγκελα του πρώτου ορόφου ομορφαίνοντας λίγο τον κόσμο. Κοίταξα στο παράθυρο της νεοφερμένης, βγάζοντας το κεφάλι μου στο κενό. Τίποτα δεν μαρτυρούσε την ύπαρξη κάποιου μέσα στο διαμέρισμα. Είχε αρχίσει να σκοτεινιάζει, όταν άκουσα το ασανσέρ να σταματά στο δεύτερο όροφο. Ύστερα, το χαρακτηριστικό ήχο του κλειδιού στην πόρτα και ...βήματα πάνω από το κεφάλι μου. Έκανα να ξαναβγώ στο μπαλκόνι, αλλά εκείνη τη στιγμή χτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν ο Μιχάλης. "Είμαι στην 'Ωραία Ελλάδα', έλα για μια μπύρα, να μου πεις και πώς τα πέρασες στην περιοδεία". Έκλεισα το τηλέφωνο κι ετοιμάστηκα να βγω.

Το Μιχάλη τον ήξερα από το ωδείο. Ήταν σπουδαστής κρουστών συμφωνικής ορχήστρας και ντράμερ από τους λίγους.

Το μηχανάκι μου περίμενε δεμένο σε μια κολώνα. Ξετίναξα με την παλάμη τη σέλλα, έβαλα μπρος τη μηχανή και ξεκίνησα.

Η "Ωραία Ελλάδα" ήταν ένα ξεχωριστό μπαρ, ένα "σύγχρονο καφενείο", όπως φιλόδοξα το ονόμαζε ο ιδιοκτήτης του. Οι καρέκλες του ήταν αυτές του παραδοσιακού καφενείου με μαρμάρινα τραπεζάκια. Τους τοίχους στόλιζαν χάρτινες επιγραφές, που θύμιζαν τον ερχομό εθνικής γιορτής στα δημοτικά σχολεία της εποχής μας, 'ζήτω το Έθνος', 'ζήτω ο Στρατός', 'ζήτω η Επανάσταση' κι ένας θεός ξέρει που έψαξε για να τις βρει. Άφησα το μηχανάκι έξω και μπήκα. Ο Μιχάλης είχε ήδη φτάσει. Καθόταν σ' ένα σκαμπό και κουβέντιαζε με την κοπέλα του μπαρ. Πέσαμε ο ένας στην αγκαλιά του άλλου, σαν να είχαμε να ιδωθούμε πολύ καιρό.

"Ορίστε η μύρα σας ...μαέστρο", έκανε περιπαιχτικά η Γιασμίν.

Η κατά κόσμον Γιασεμή, ήταν πλημμυρισμένη στο πατσουλί, κάπνιζε άφιλτρα και ασχολιόταν με τις ανατολικές θρησκείες. Άκουγε μουσικές της Άπω Ανατολής κι έκανε γιόγκα, ό,τι δηλαδή και οι περισσότερες κοπέλες που βρίσκονταν εκεί μέσα, και, φυσικά, απεχθανόταν το δυτικό τρόπο ζωής. Άλλωστε, εδώ σύχναζε ο πνευματικός και καλλιτεχνικός κόσμος της πόλης, πολλοί που ήθελαν να βαπτιστούν "διανοούμενοι" αλλά και φρικιά, αριστερίζοντες, φλώροι, αποτυχημένοι σκηνοθέτες ή πετυχημένοι μπουζουκτσήδες. Τα ηχεία έπαιζαν κλασική μουσική, ρεμπέτικα, ροκ, εξωτικές μουσικές, τζαζ και μερικές φορές

σκυλάδικα, "έτσι για πλάκα", ορισμένοι όμως χτυπούσαν κρυφά ρυθμικά το πόδι κάτω από το τραπέζι. Στο βάθος υπήρχε στημένη μια πρόχειρη σκηνή και, όχι σπάνια, μουσικοί κουβαλούσαν τα όργανα τους και έπαιζαν όλο το βράδυ χωρίς πρόγραμμα, ενώ το κοινό παρακολουθούσε με ευλάβεια. Στην άκρη της σκηνης υπήρχε ένα πιάνο, αμερικανικής κατασκευής, με εκείνο το λαμπερό ήχο που αρέσει πολύ στους μουσικούς της τζαζ. Νωρίς το απόγευμα, αρκετοί κάθονταν κι έπαιζαν άλλοτε ωραιότατα κομμάτια και άλλοτε με τα νεύρα των θαμώνων. Πάντως στην 'Ωραία Ελλάδα', έπρεπε να προσέχει κανείς τι θα παίξει. Αν κάποιος φαντασμένος και μη εξοικειωμένος με το χώρο κλασικός πιανίστας επιχειρούσε, με ύφος Ρίχτερ, να επιδείξει τις δεξιότητές του, διέκοπτε κακήν κακώς από τους ψιθύρους των παριστάμενων και, μερικές φορές, από τη ρίψη μικροαντικειμένων.

Αυτοί που είχαν μεγάλη πέραση, ήταν οι πιανίστες του ελεύθερου αυτοσχεδιασμού και γενικά οι εκφραστές των σύγχρονων ρευμάτων. Σ' αυτούς το κοινό έκανε ησυχία και κάποιες φορές χειροκροτούσε. Κάποτε, κάποιος που τα 'χε πει, ανέβηκε στη σκηνή και έπαιζε για αρκετή ώρα ό,τι του κατέβαινε. Η ερμηνεία του εντυπωσίασε τους πάντες και ξεσήκωσε ένα κύμα συζητήσεων και αναλύσεων γύρω από τα τεχνικά και αισθητικά χαρακτηριστικά του έργου. Κάποιος επέμενε ότι το έργο ήταν χαρακτηριστικό δείγμα του δωδεκάφθογγου συστήματος, ενώ οι πιο πολλοί εξέφραζαν τη βεβαιότητα ότι ανήκε στην κατηγορία του ελεύθερου αυτοσχεδιασμού και επομένως στη φρη τζαζ. Η απάτη αποκαλύφτηκε, όταν, την επόμενη μέρα τον έπεισαν να το επαναλάβει νηφάλιος.

"Έχασες προχτές", είπε ο Μιχάλης, "ανέβηκε στη

σκηνή ένα σωρό κόσμος, έγινε χαμός. Στο τέλος όμως ήταν το ωραίο. Κάθισε στο πιάνο μια κοπέλα, άστα, μας τρέλανε όλους. Θα 'παιζε μία, μιάμιση ώρα, μπορεί και παραπάνω, από Μπετόβεν μέχρι Τσικ Κορία, στο ξαναλέω, έχασες".

"Τι να κάνω", απάντησα, "οι λογαριασμοί δεν περιμένουν. Μια χαρά βολεύτηκα γι' αυτό το μήνα".

Η δουλειά του μουσικού είναι μια δουλειά δύσκολη. Ταυτόχρονα όμως και πολύ συναρπαστική, γιατί από τη μια στιγμή στην άλλη, μπορεί να έρθουν τα πάνω κάτω. Το τηλέφωνο μπορεί να κάνει μέρες να χτυπήσει και ένα πρωί να σου τηλεφωνήσει ένας φίλος, συνάδελφος, ατζέντης και να σε στείλει στα ουράνια. Κι έτσι, εκεί που τις προηγούμενες βδομάδες είχα αρχίσει να αντιμετωπίζω τις συνέπειες της ανεργίας, στο τηλέφωνο η φωνή του ατζέντη ήταν χαρμόσυνη. Ο φημισμένος τραγουδιστής Βασίλης Χαλινόπουλος, ο αγαπημένος του κόσμου, ζητούσε κιθάρίστα για την καλοκαιρινή περιοδεία του. Ήταν ένα αληθινό θαύμα, να βρίσκομαι στο πλευρό του Χαλινόπουλου. Μπορεί να χρειαζόταν να λείπω συχνά από την πόλη, αλλά άξιζε τον κόπο.

"Λοιπόν, τι τύπος είναι αυτός ο Χαλινόπουλος;" ρώτησε με περιέργεια ο Μιχάλης.

Ο Βασίλης Χαλινόπουλος ήταν άνθρωπος ιδιόρρυθμος, δύσκολος και απαιτητικός. Όταν όμως ανέβαινε στη σκηνή κι άρχιζε να τραγουδάει, η μελαγχολία της Ανατολής, το πένθος της χαμένης αγάπης, η μοναξιά του πικραμένου, έπεφταν σαν ομίχλη και μεθούσαν τους ακροατές, που μαγεμένοι ακολουθούσαν τις πατημασιές του.

Εδώ όμως ήταν ο ναός της αμερικάνικης μουσικής

και όλοι περίμεναν την ώρα που ο Μιχάλης με το συγκρότημα του θα ανέβαιναν στη σκηνή για τη βραδιά τζαζ που υποσχόταν το πρόγραμμα του μπαρ.

"Τι γίνεται, ...μαέστρο;"

Η φωνή της Γιασμίν μου τρύπησε τ' αυτιά, καθώς η ένταση της μουσικής ολοένα δυνάμωνε. Έκανα κάποτε το λάθος να δηλώσω την ιδιότητα μου: Σπουδαστής σύνθεσης και διεύθυνσης ορχήστρας. Από τότε, η Γιασμίν, που δε χωράτεψε με όλα αυτά τα ψώνια που μπαινόβγαιναν στο μπαρ, δεν έχανε την ευκαιρία να με πειράζει. Παράγγειλα άλλη μια μπύρα, ήπια δυο-τρεις γουλιές, χαιρέτησα το Μιχάλη και βγήκα στο δρόμο. Το μηχανάκι μου δεν ήταν στη θέση του. Είχα ξεχάσει να το κλειδώσω. Ξεκίνησα περπατώντας προς την παραλιακή οδό.

Ορισμένες φορές ξεχνούσα ότι ζω σε μια πόλη με θάλασσα. Μια πόλη που διάλεξα για να μάθω τα μυστικά της μουσικής, με μεγάλα ωδεία, χώρους συναυλιών, θέατρα, ενημερωμένα δισκοπωλεία, οργανωμένα βιβλιοπωλεία. Τίποτα δεν θύμιζε την ομιχλώδη ένδεια της επαρχίας.

Υπήρχαν και πολλά καφέ. Καφενεία, καφέ-μπαρ, καφωδεία, καφετέριες, όλη η πόλη έπινε τον καφέ της τα πρωινά της Κυριακής στα ατέλειωτα παραλιακά μαγαζάκια.

Υπήρχαν και πολλές εκκλησιές. Τόσες που, κάποτε, κάποιος παρατήρησε ότι ο αριθμός τους δικαιολογεί τις αμαρτίες αυτής της πόλης. Τις νύχτες, όταν έπιανε νοτιάς, ο βαρύς θαλασσινός αέρας έφτανε μέχρι την πάνω πόλη, χιμούσε από τις κλειδαρότρυπες, γαργαλώντας τα ρουθούνια των νοικοκυραίων και αναστατώνοντας τα όνειρα των κοριτσιών.

Άναψα το φως κι έκλεισα πίσω μου την πόρτα.

"Σήκω, σήκω γρήγορα", ακούστηκε η φωνή της μάνας μου, "κάποιος σε ζητάει".

Πετάχτηκα πάνω περίεργος. Ποιος να με θέλει Κυριακή πρωί; Βγήκα στην αυλή κι αντίκρισα έναν άνθρωπο μελαψό να κάθεται πάνω σε ένα τρίκυκλο σαν αυτό που έχουν οι παγωτατζήδες. Τον αναγνώρισα αμέσως. Ήταν ο Μπασρή, ο κλαριντζής, γνωστός και περιζήτητος. Πάνω στην καρότσα καθόταν κι ένα παιδί γύρω στα δέκα μ' ένα τουμπερλέκι στο χέρι.

"Εσύ παίζεις το τζιμπίσι;" ρώτησε.

Επιστράτευσα όλη την περηφάνια των δεκατεσσάρων χρόνων μου.

"Ναι", απάντησα, "εγώ παίζω".

"Τα πάσσα, τα ξέρεις να τα πιάνεις;"

"Ναι, τα ξέρω".

"Έχω ένα γάμο σε ένα χωριό πιο πάνω, στον Κυπρίνο. Θέλεις να έρθεις;"

"Θέλω", απάντησα, "μα δεν έχω το μηχανήμα".

"Έχω εγώ, είναι γερμανικό, θα ακουγόμαστε μια χαρά και οι δυο μ' αυτό. Θα σου δώσω κι ένα χιλιάρικο".

Θαύμα. Ένα ολόκληρο χιλιάρικο! Για μένα, που έπαιρνα κάθε Κυριακή για χαρτζιλίκι ένα τάλιρο, φάνταζε μια περιουσία.

"Και πότε είναι ο γάμος;" ρώτησα με αγωνία.

"Τώρα", φώναξε ο κλαριντζής. "Πάρε τα πράγματα σου και φύγαμε".

"Που πας;" τσίριξε η μάνα μου. "Να ρωτήσεις πρώτα τον πατέρα σου".

Δίχως να το πολυσκεφτώ, πήδηξα στο τρίκυκλο και ξεκινήσαμε. Το μηχανάκι έκανε τρομερό θόρυβο και κρατήθηκα από την καρότσα φοβισμένος.

"Μη φοβάσαι", με καθησύχασε. "Εμένα με λένε Μπασρή κι αυτός είναι ο γιος μου, ο Τζαμάλ. Θα παίζει μαζί μας τουμπερλέκι, θα έχεις και παρέα".

Χαμογέλασα στο γιο.

"Από πού είσαι;" τον ρώτησα.

"Από τα πάνω χωριά", απάντησε διστακτικά.

Είχα ακούσει τη γιαγιά μου να λέει ότι σε κείνα τα χωριά κατοικούσαν μουσουλμάνοι, που εμείς τους θεωρούσαμε Τούρκους, αλλά αυτή επέμενε ότι κατάγονταν από τη βόρειο Αφρική και ήταν γενιές σκλάβων που οι Τούρκοι δεν καταδέχτηκαν να τους πάρουν μαζί τους κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών.

Ξαφνικά ο μικρός Τζαμάλ ξεθάρρεψε, έπιασε το

τουμπερλέκι του και άρχισε να παίζει και να τραγουδά. Τι φωνή ήταν αυτή! Που βρήκε τόσο καημό ένα δεκάχρονο παιδί; Έπιασα και 'γω το τζιμπίσι, για να τον συνοδέψω. Ο πατέρας του κάθε λίγο, γυρνούσε το κεφάλι και καμάρωνε.

"Καλός, ε;" έλεγε με περηφάνια.

Ο Μπασρή ήταν πασίγνωστος στη γύρω περιοχή. Όταν δεν έπαιζε κλαρίνο, έβγαινε στα χωριά με το τρίκυκλο φορτωμένο μεπραμάτια, πότε χαλιά, πότε πλαστικές καρέκλες, και το καλοκαίρι με κατάμαυρους "γκιουλ'λέδες", τα καρπούζια της περιοχής. Όταν μεράκλωνε, έβγαζε το κλαρίνο και δεν ήταν λίγες οι φορές που οι νοικοκυρές παρατούσαν τα ψώνια και το 'ριχναν στο χορό.

Το τρίκυκλό του ήταν στολισμένο σαν καρναβάλι. Κρόσια και χαϊμαλιά κρέμονταν από τους δύο πλαϊνούς καθρέφτες, αυτοκόλλητα με ήρωες πολεμικών τεχνών και διάσημους ποδοσφαιριστές κατέκλυζαν τις πόρτες. Στον εσωτερικό καθρέφτη κρεμόταν από μια κορδέλα μια εικόνα της Παναγίας. Και πάνω από το μπροστινό τζάμι είχε γράψει με άσπρη λαδομπογιά, "όπου πάο αγαπάο".

Η ώρα περνούσε, ο ήλιος έκαιγε κι ο Μπασρή πατούσε ανελέητα το γκάζι ώσπου επιτέλους, φάνηκε το χωριό.

"Να!, ήρθαν τα όργανα", φώναξε κάποιος και τα χαμίνια έτρεξαν ξοπίσω μας.

Δεν είχε ακόμα μεσημεριάσει, αλλά ο κόσμος ήταν μαζεμένος στο σπίτι της νύφης. Κατεβάσαμε τα όργανα και προχωρήσαμε γοργά στην είσοδο του σπιτιού. Εκεί μας περίμενε ένας κουστουμαρισμένος ηλικιωμένος ά-

ντρας, ο πατέρας της νύφης, και με επισημότητα έβαλε ένα κατοστάρικο στο αυτί του Μπασρή και του ζήτησε να παίζει.

Εκείνος άρχισε να παίζει το λυπητερό σκοπό του αποχωρισμού και, χωρίς να το θέλω, μου ήρθαν δάκρυα στα μάτια.

Σε λίγο φάνηκε να κατεβαίνει η νύφη παρέα με τις φίλενάδες της. Φορούσε ένα κάτασπρο νυφικό και στο μέτωπο της κρέμονταν μια αρμαθιά φλουριά.

Η γαμήλια πομπή ξεκινούσε. Μπροστά-μπροστά προχωρούσαν χορεύοντας οι φίλες της νύφης, με την πιο όμορφη να κρατάει ψηλά έναν καθρέφτη που, όπως το έθιμο όριζε, έπρεπε να "κλέψει" από το σπίτι τη νύφης, για να καθρεφτίζεται η ομορφιά της. Αμέσως μετά ερχόταν τα όργανα παίζοντας τον αντικριστό χορό και πίσω μας ακολουθούσαν οι καλεσμένοι, οι γείτονες και ένα τσούρμο μικρά παιδιά. Στο τέλος της πομπής, μια βοϊδάμαξα φορτωμένη με τα προικιά της νύφης, κουβέρτες, χαλιά, πετσέτες και έπιπλα. Όλοι μαζί τραβήξαμε για την εκκλησία.

Μόλις μπήκαν όλοι μέσα και άρχισε η τελετή του γάμου, ο Μπασρή έτρεξε στη διπλανή καντίνα και μας έφερε σάντουιτς με βραστό λουκάνικο και μπιράλ, γιατί είχε κιόλας μεσημεριάσει και η κοιλιά μας γουργούριζε.

Η στέψη δεν άργησε να τελειώσει. Πήραμε πάλι το δρόμο, αυτή τη φορά για το σπίτι του γαμπρού. Όσο πλησιάζαμε, μια μυρουδιά από λάχανο κοκκινιστό και γιουβέτσι μας γαργαλούσε τα ρουθούνια. Μπαίνοντας στην αυλή, βρήκαμε τα τραπέζια στρωμένα να μας περιμένουν. Η νύφη γονάτισε, προσκύνησε τον πεθερό, εκείνος την ευλόγησε με το δεξί του χέρι και όλοι μαζί κάθισαν στο γαμήλιο τραπέζι.

Εμάς, μας έβαλαν να καθίσουμε σ' ένα μικρό τραπέζακι κάτω από μια κληματαριά. Ο Μπασρή κουβάλησε τον ενισχυτή και τα μικρόφωνα και τα τακτοποίησε. Δεξιά του καθόταν ο Τζαμάλ, αριστερά του εγώ και πίσω μας, πάνω σε μια καρέκλα, ο εκκωφαντικός ενισχυτής του. Ήταν ένα τετράγωνο κουτί με ένα μεγάφωνο και πολλά κουμπιά από μπροστά και πίσω ερμητικά κλεισμένος με σκληρό χαρτόνι, εκτός από μια τρύπα πάνω δεξιά, 'για να παίρνει αέρα', όπως εξήγησε ο Μπασρή. Στα γρήγορα το τραπέζι μας γέμισε μεζέδες και ούζο. Ο Μπασρή έπιασε το κλαρίνο κι άρχισε ένα σκοπό του τραπεζιού. Οι καλεσμένοι είχαν πέσει με τα μούτρα στο φαγητό. Ωστόσο, που και που κάποιοι σήκωναν το κεφάλι και τον κοιτούσαν με θαυμασμό και συγκίνηση.

Σε λίγο, νύφη και γαμπρός σηκώθηκαν και άνοιξαν το χορό, αφού άφησαν δυο κατοστάρικα πάνω στο τραπέζι. Ο Μπασρή τα πήρε με το ένα χέρι και τα έκρυψε στη σακούλα που είχε κρεμάσει πίσω από τον ενισχυτή.

"Αυτά είναι τα τυχερά" είπε, "Στο τέλος θα τα μοιραστούμε".

Ήταν μεγάλος μάστορας ο Μπασρή. Έπινε μια γουλιά ούζο, έκλεινε τα μάτια και το κλαρίνο του ξεσήκωνε τον κόσμο. Ήξερε όμως και πώς να αδειάζει τις τσέπες των μερακλήδων. Όταν ανακάλυπτε κάποιον που δε λογάριζε τα χρήματα, του γινόταν στενός κορσές. Έβαζε το κλαρίνο μες στ' αυτί του και του έκανε όλα τα χατίρια. Αν όμως περνούσε η ώρα και κανείς δεν πλησίαζε για να ρίξει μια δραχμή, τότε ο Μπασρή όλο κάτι έψαχνε κάτω από το τραπέζι ή μισόκλεινε τα μάτια παριστάνοντας τον κουρασμένο. Χωρίς δραχμή λοιπόν δεν έπαιζε η ορχήστρα.

Είχε αρχίσει να βραδιάζει και το γλέντι είχε ανάψει

για τα καλά. Η μυρωδιά από μύρα και πατάτες στο φούρνο κυριαρχούσε. Όλο το χωριό ήταν εκεί και φιλευόταν τα μπερεκέτια του γάμου. Μια παρέα κοριτσιών περνούσε και ξαναπερνούσε μπροστά μας. Πότε χόρευαν, πότε γελούσαν και κακάριζαν σαν πουλάδες, ρίχνοντας κλεφτές ματιές σε μας, τα όργανα, που πάνω μας στηρίζονταν το γλέντι κι η χαρά. Ένα ξανθό κορίτσι μάλιστα μου φάνηκε πως με κοίταζε με ξεχωριστό ενδιαφέρον, μα εγώ κατέβασα γρήγορα τα μάτια μου και γύρισα στον ενισχυτή πειράζοντας δήθεν τα κουμπιά. Αριστερά μου, δυο μικρά αγόρια στέκονταν εδώ και ώρα και με κοιτούσαν με περιέργεια και θαυμασμό. Μέχρι πριν από λίγο καιρό, τα ίδια έκανα κι εγώ. Όταν γινόταν γάμος ή γλέντι, έτρεχα πίσω από τα όργανα, βοηθούσα στη μεταφορά, έτρεχα να φέρω νερό και καφέ, έκανα τα πάντα για είμαι δίπλα στους μάγους, που όταν άρχιζαν να παίζουν όλοι μαζί, ο κόσμος ξεσηκώνονταν, χόρευε και διασκεδάζε με τις ώρες. Και να που τώρα ήμουν στο πλευρό του ονομαστού κλαριντζή και ένιωθα πως λίγη από τη δόξα μου ανήκε.

Ο Μπασρή, σαν καπετάνιος στη φουρτούνα, οδηγούσε το χορό με μαεστρία. Πότε έπαιζε ζωνηρούς σκοπούς και ξεσήκωνε τα νιάτα, πότε λάγνους χορούς της κοιλιάς και, όταν μεράκλωνε, έπαιρνε το μικρόφωνο κι αρχινούσε τον αμανέ. Εν τω μεταξύ, δεν ξεχνούσε το πιο σημαντικό. Να μαζεύει τα χαρτονομίσματα και τα φραγκοδίφραγκα και να τα αποθηκεύει στη νάιλον σακούλα πίσω από τον ενισχυτή. Έβρισκε επίσης πάντα τον τρόπο, με χίλια δυο τερτίπια και δικαιολογίες, να ησυχάζει τους πιο ζόρικούς και απαιτητικούς, μέχρι που κατάφερνε να τους κάνει σκλάβους της τέχνης του.

Οι νεόνυμφοι είχαν ξεπεράσει το αρχικό τρακ και,

με πρόσωπα που έλαμπαν από ευτυχία, έσερναν το χορό. Κάπου-κάπου σταματούσαν γι αυτούς που ήθελαν να καρφισώσουν στο πέτο του γαμπρού και στο μπούστο της νύφης από ένα χαρτονόμισμα. Κάποιες γριούλες έβαζαν κρυφά στη χούφτα της νύφης μερικά νομίσματα κι εκείνη τα έσφιγγε αμήχανη, μη βρίσκοντας που να τα ακουμπήσει.

Ο νοικοκύρης του σπιτιού, τριγυρνούσε κορδωμένος και περήφανος, δίνοντας ακατάπαυστα οδηγίες, προσέχοντας να μη λείψει από κανένα τραπέζι το φαί και το κρασί και φωνάζοντας στο Μπασρή όταν έπεφτε ο ρυθμός της διασκέδασης. Ο ευέξαπτος όμως δεξιοτέχνης δεν ανεχόταν τέτοιες προσβολές. Πηδούσε στην καρέκλα, σήκωνε ψηλά το κλαρίνο κι απ' τη μια στιγμή στην άλλη, το γλέντι έπαιρνε φωτιά.

Ο μικρός Τζαμάλ είχε αρχίσει πια να κουράζεται. Μερικές φορές παρατούσε το τουμπερλέκι κι έπιανε το ντέφι. Το είδε αυτό ο πατέρας του και γρήγορα πέρασε στα "ευρωπαϊκά", βαλς και ταγκό με κλαρίνο και τζιμίσι. Σιγά-σιγά οι καλεσμένοι άρχισαν να αποχωρούν. Ο Μπασρή μας έστειλε στην κουζίνα του σπιτιού για φαγητό. Ήταν κιάλας τρεις το πρωί κι έπειτα από δεκαπέντε ώρες από την έναρξη του γάμου, ο Τζαμάλ κι εγώ στεκόμασταν απέναντι σ' ένα ταψί με πατάτες στο φούρνο κι ένα ολόκληρο κοτόπουλο.

Ξημέρωνε όταν φτάσαμε στο χωριό. Ξαπλωμένοι στην καρότσα κοιτούσαμε τ' άστρα κι ο Τζαμάλ σιγοτραγουδούσε έναν αμανέ, ενώ εγώ έσφιγγα στη τσέπη μου την αμοιβή μου. Χίλιες εξακόσιες τριάντα δύο δραχμές. Χίλιες δραχμές η συμφωνία και τα υπόλοιπα από τα τυχερά. Η μάνα μου άκουσε το μηχανάκι και βγήκε στη βεράντα.

Χαιρέτησα το Μπασρή, έδωσα υπόσχεση στο Τζα-
μάλ ότι θα ξανανταμώσουμε και όρμησα κατάκοπος στο
δωμάτιο μου. Άδειασα την τσέπη μου πάνω στο κρεβάτι
και γέμισε ο τόπος από τσαλακωμένα χαρτονομίσματα και
κέρματα. Μέτρησα ακριβώς ένα χιλιάρικο και πήγα στο
δωμάτιο της μάνας μου. Άφησα τα χρήματα δίπλα στο μα-
ξιλάρι της. Ούτε που κατάλαβε τίποτα. Η καημένη, δεν θα
είχε κλείσει μάτι όλη τη νύχτα. Ξάπλωσα περήφανος κι ευ-
τυχισμένος. Στην μυστική κρυψώνα μου, οι υπόλοιπες ε-
ξακόσιες τριάντα δύο δραχμές μαζί με τις προηγούμενες
οικονομίες μου, με έφερναν όλο και πιο κοντά στο μεγάλο
όνειρο.

Ο ήλιος είχε τρυπώσει από τις χαραμάδες κι έπαιζε με τα χρυσόψαρα στη γυάλα. Δροσερό φθινοπωρινό αεράκι έμπαινε από τη μισάνοιχτη μπαλκονόπορτα κι ένας χορός αγγέλων, με ουράνια μουσική, ζωγράφιζε με πορτοκαλί, κίτρινα και τρκουάζ χρώματα το ταβάνι. Νόμισα ότι ξύπνησα στον παράδεισο. Ο ήχος του πιάνου πλημμύρισε το δωμάτιο σαν θάλασσα και τα σεντόνια γέμισαν γοργόνες, ιππόκαμπους και θαλάσσιες ανεμώνες. Ανασηκώθηκα εκστασιασμένος και κοίταξα στο ταβάνι. Από πάνω ακριβώς, δυο θεϊκά χέρια έστελναν κατά κύματα πύρινα βέλη που με διαπερνούσαν και μετά εκσφενδονίζονταν στο σύμπαν.

Αναγνώρισα τη μουσική. Ήταν ένα πρελούδιο για

πιάνο του Κλώντ Ντεμπυσύ. Ο δάσκαλος της σύνθεσης τον θεωρούσε πρωτεργάτη των μεγάλων αλλαγών του αιώνα μας. Όταν στα τέλη του 19ου αιώνα στην Ευρώπη κυριαρχούσαν οι ρομαντικοί, ο νεαρός Ντεμπυσύ, στην πιο κρίσιμη συνάντησή του με την ιστορία της μουσικής, άνοιξε το δρόμο για το μέλλον, γκρεμίζοντας τα θεμέλια του τονικού συστήματος και απαλλάσσοντας τους συνθέτες από την δυναστεία του μείζονα και ελάσσονα τρόπου. Ο Ντεμπυσύ χάρισε στη μουσική σύνθεση μια καινούρια έννοια, το ηχόχρωμα, και στους ακροατές την εμπειρία της αστείρευτης μελωδίας απαλλαγμένης από το πεπρωμένο της τονικής έλξης.

Σαν απάντηση στις σκέψεις μου, οι πρώτες συγχορδίες από τη σονάτα αριθμός 8, γνωστή ως Παθητική, του Λούντβιχ Βαν Μπετόβεν, εισέβαλαν στο δωμάτιο. Η γεμάτη ταλέντο νεοφερμένη συγκάτοικος πέρασε εύκολα από την ανάλαφρη απόδοση των εκφραστικών αναζητήσεων του Γάλλου, στο δυναμικό και σφιχτοδεμένο ύφος του Γερμανού.

Σηκώθηκα και έτρεξα να ψήσω καφέ. Κάθισα στο τραπεζάκι της κουζίνας, μη μπορώντας να πιστέψω στην καλή μου τύχη. Από τα ανυπόφορα λαϊκά άσματα του προηγούμενου ενοίκου, τώρα παίρνουν εκδίκηση για λογαριασμό μου ο Μπετόβεν και ο Ντεμπυσύ. Ήταν μια κερδισμένη μάχη των καλλιτεχνικών μειονοτήτων απέναντι στο Γολιάθ της υποκουλτούρας.

Η απολύτως συμπαθής, μέχρι στιγμής, γοητευτική πιανίστρια σίγησε για λίγο. Ίσως να κουράστηκε. Ίσως να έψηνε κι αυτή το καφεδάκι της. Πετάχτηκα πάνω σαν να με χτύπησε ηλεκτρικό ρεύμα, μα άλλαξα αμέσως γνώμη.

Θα ήταν τουλάχιστο αδέξιο να ισχυριζόμουν ότι είμαι θαυμαστής της τέχνης της και να της ζητούσα να μοιραστεί μαζί μου τον πρωινό της καφέ. Μπορεί να διέκοπτα άκομψα τη μελέτη της ή μπορεί να είχε εξασφαλίσει την παρέα της.

Η θέα του ρολογιού στον τοίχο με συνέφερε. Είχα ήδη αργήσει στο πρώτο μάθημα σύνθεσης της νέας περιόδου. Ντύθηκα στα γρήγορα και κατέβηκα τις σκάλες. Η κυρία Ερμιόνη όμως μου την είχε στημένη στην εξώπορτα.

"Είδες που σου τα 'λεγα; Σταματημό δεν έχει η διαολεμένη. Αναρωτιέμαι, πώς αντέχεις κακομοίρη μου μ' αυτήν πάνω απ' το κεφάλι σου;"

"Κυρία Ερμιόνη", είπα με μαλακή φωνή, "απ' ότι αντιλήφθηκα, η κοπέλα ετοιμάζει τη διπλωματική της εργασία. Εσείς δικαίως, δεν μπορείτε να γνωρίζετε λεπτομέρειες, αλλά σας διαβεβαιώνω ότι στις εξετάσεις αυτές διακυβεύονται οι κόποι πολλών ετών. Δεν θα ήταν άδικο εκ μέρους μας να της στερήσουμε αυτό, στο οποίο έχει αφιερώσει τη μισή της ζωή;"

Στην πραγματικότητα δεν γνώριζα τίποτε γι αυτήν, ούτε καν την ηλικία της, αλλά πίσω από τη ζωντάνια και το σφρίγος των εκτελέσεων της κρυβόταν η αιώνια νεότητα. Η κυρία Ερμιόνη βολεύτηκε προσωρινά με την σοβαροφάνεια των λόγων μου και δεν έδωσε συνέχεια. Μπήκα τρέχοντας σε ένα ταξί, μήπως το μετανιώσει.

Το ωδείο βρισκόταν στο κέντρο της πόλης, σ' ένα πολυσύχναστο και πνιγηρό από το θόρυβο και το καυσαέριο δρόμο. Στεγαζόταν σε ένα παλιό πενταόροφο κτίριο που το είχαν περιζώσει ασφυκτικά οι πολυκατοικίες και μετρούσε σχεδόν ένα αιώνα ζωής. Είχε πολλά χρόνια να α-

νακαινιστεί. Οι τοίχοι μέσα κι έξω είχαν πιάσει ένα κιτρινόμαυρο χρώμα και τα πατώματα ήταν καλυμμένα από φθαρμένους και χλιοπατημένους μουσαμάδες. Στον πρώτο όροφο ήταν η Γραμματεία και η αίθουσα αναμονής. Στον πίνακα ανακοινώσεων βρίσκονταν αναρτημένες οι τελευταίες αποφάσεις του Συμβουλίου των Καθηγητών και του Διευθυντή. Οι μεγάλοι συνθέτες του παρελθόντος κλεισμένοι στα κάδρα, σε κοιτούσαν με βλοσυρό ύφος σαν να σου έλεγαν: 'εδώ είναι ο Ναός της σοβαρής μουσικής, δεν δεχόμαστε αλλόπιστους'. Ανέβηκα τρέχοντας στο δεύτερο όροφο. Το μάθημα είχε αρχίσει. Πήγα να ψιθυρίσω κάτι σαν 'συγγνώμη, μου έκλεψαν το μηχανάκι', αλλά ο δάσκαλος με αγνόησε επιδεικτικά και συνέχισε να μιλάει.

"Θέλετε να γράψετε μουσική, θέλετε να γίνετε συνθέτες, αλλά δεν έχετε αναρωτηθεί ποτέ γιατί. Ποια ανάγκη σας οδήγησε να περάσετε την πόρτα αυτού ωδείου; Ποια ανάγκη σας κάνει να κάθεστε ώρες μπροστά στο άδειο πεντάγραμμο; Έχετε αναρωτηθεί ποτέ: 'γράφω γιατί δεν μπορώ να κάνω αλλιώς;' Κι ακόμα: 'μπορώ στ' αλήθεια να γράφω;' Αν έχετε αποφασίσει ότι δεν μπορείτε να ζήσετε χωρίς αυτό, τότε κάντε μια κατάδυση στη μνήμη σας, στο παρελθόν σας, βγάλτε στο φως όλες εκείνες τις εικόνες που έχετε καλά φυλαγμένες μέσα σας και δώστε τους πνοή. Ζωγραφίστε με ηχοχρώματα τις δυνατές αναμνήσεις από την παιδική σας ηλικία. Απελευθερώστε το χρόνο και χαρίστε την αιωνιότητα σε ό,τι είχατε απωθήσει και δεν θέλατε να θυμάστε. Και μην ξεχνάτε: η σύνθεση δεν είναι ένας διασκεδαστικός τρόπος να εξασφαλίσουμε δόξα και φήμη, αλλά μια σκληρή δοκιμασία από την οποία δε βγαίνουμε πάντα νικητές".

Θα μπορούσε να μιλάει για ώρες ο δάσκαλος μας.

Ήταν ένας άνθρωπος που αντιμετώπιζε τα πράγματα με μια βαθιά ποιητικότητα. Δίδασκε για χρόνια σε μεγάλα πανεπιστήμια του εξωτερικού και τα έργα του ήταν ήδη γνωστά. Μια μέρα όμως, όπως μας εκμυστηρεύτηκε κάποτε, ξύπνησε και ανακάλυψε ότι 'έγραφε τη μουσική κάποιου άλλου'. Και τότε ξεκίνησε η μεγάλη του πολιτισμική και φιλοσοφική περιπλάνηση σε εξωδυτικούς πολιτισμούς και παραδόσεις, με μεγάλη θητεία στη μουσική της εγγύς και της άπω ανατολής. Δεν ξαναδίδαξε στο εξωτερικό γιατί, όπως έλεγε, η σχέση του με τη δυτική κουλτούρα θα ήταν πλέον μια διαρκής σύγκρουση.

Παρέδωσα την εργασία μου.

"Εντάξει είναι", είπε, αφού την εξέτασε προσεκτικά. "Εγώ στη θέση σου θα ήμουν ακόμα πιο τολμηρός. Μη διστάζεις να εισχωρείς βαθιά και να πειραματίζεσαι σε τόπους που τώρα ανακαλύπτεις. Κάνε ότι κάνει ένα παιδί στο οποίο δίνεις μια παλέτα και ένα πινέλο. Παίξε με τα χρώματα, ανάμιξε τα και, προπαντός, μη φοβάσαι να λερώσεις τα ρούχα σου".

Είχα μια τελευταία δουλειά να κάνω στο ωδείο κι ύστερα έπρεπε να τρέξω στο στούντιο του Χαλινόπουλου, γιατί μου είχε μηνύσει πως με θέλει. Ανέβηκα στον τρίτο όροφο. Από τον νωχελικό ήχο που έβγαζαν τα νύχια του δασκάλου της κλασικής κιθάρας, κατάλαβα ότι ήταν μόνος μέσα στην τάξη. Χτύπησα την πόρτα και μπήκα. Είχε βγάλει τα παπούτσια του και είχε απλώσει τα πόδια στην καρέκλα που καθόταν συνήθως ο μαθητής, γρατζουνώντας άσκοπα τις χορδές. Μόλις με είδε, κατέβασε αμέσως τα πόδια και ξαναφόρεσε το προσωπίο του ακάματου και αλτρουιστή δασκάλου.

"Δε βλέπω να κρατάς την κιθάρα σου, ούτε τα βιβλία" παρατήρησε. "Μήπως θέλεις να πάμε σήμερα εκδρομή;" γέλασε, βρίσκοντας ακαταμάχητο το ευφυολόγημα του.

"Αποφάσισα να σταματήσω τα μαθήματα της κιθάρας", είπα με πολύ κόπο.

Σαν να μην αντιλήφθηκε τη σοβαρότητα της απόφασης μου, σηκώθηκε και άρχισε να κόβει βόλτες στην αίθουσα.

"Μάλιστα", μονολόγησε τρίβοντας το σαγόνι του. "Έχω την αίσθηση ότι έχασες τα μυαλά σου με τη μοντέρνα μουσική. Έχεις υπ' όψη σου παιδί μου, ότι η μουσική τέχνη δεν είναι τίποτα άλλο από την απεικόνιση της αρμονίας του σύμπαντος; Σκέψου, οι συγχορδίες ιεραρχημένες σε τονική, δεσπόζουσα, κύριες και δευτερεύουσες, οι πλανήτες, οι δορυφόροι, το ηλιακό σύστημα, έλξη, συμφωνία, διαφωνία. Η κλασική μουσική είναι ο τελειότερος εκφραστής της τάξης και συμμετρίας του κόσμου, ενώ οι νέες τάσεις αντιπροσωπεύουν την αταξία, το χάος. Η κλασική μουσική μου φέρνει στο νου αθλητές που αγωνίζονται για το ωραίο και το αληθινό ενώ η σύγχρονη, άγρια σκυλιά που τρέχουν λυσσασμένα".

Άκουγα ακόμα τη φωνή του κατεβαίνοντας τις σκάλες. Ήταν βέβαιο ότι μετά από λίγο καιρό δεν θα θυμόμουν καν το όνομα του.

Στάθηκα μπροστά στο μεγαλύτερο και πιο ονομαστό στούντιο ηχογραφήσεων της πόλης. Εδώ ηχογραφήσαν όλοι οι φημισμένοι καλλιτέχνες και, φυσικά, ο Βασίλης Χαλινόπουλος. Μια γυναίκα μου άνοιξε και με οδήγησε στην αίθουσα ελέγχου. Από το τζάμι μπορούσα να δω

το Χαλινόπουλο να δίνει τις τελευταίες οδηγίες στους μουσικούς. Σε λίγο το προειδοποιητικό κόκκινο φωτάκι της εγγραφής άναψε. Οι ηχολήπτες είχαν πέσει επάνω στα κουμπιά της μηχανής λήψης και επεξεργασίας του ήχου και κανόνιζαν τη σωστή στάθμη εγγραφής του σήματος. Μου θύμιζαν πολύ τους μηχανικούς δικύκλων και αυτοκινήτων. Έδειχναν τόσο αφοσιωμένοι στην εργασία τους, ώστε σπάνια μπορούσες να αποσπάσεις απ' το στόμα τους μια λέξη κι αν επέμενες πολύ, αντιμετώπιζες το ενοχλημένο και αγενές τους ύφος.

Το κόκκινο φωτάκι έσβησε και όλοι ανέβηκαν στην αίθουσα ελέγχου. Δυο κορίτσια κι ένα αγόρι έτρεχαν γύρω από το Χαλινόπουλο και τον ρωτούσαν διάφορα πράγματα, “Βασίλη αυτό, Βασίλη εκείνο”, ευτυχισμένοι που εκείνος τους επέτρεπε να τον προσφωνούν με το μικρό του όνομα. Με είδε, με την άκρη του ματιού του, να κάθομαι σε μια γωνιά του καναπέ, αλλά δεν πλησίασε. Κάθισε δίπλα στους ηχολήπτες κι άρχισαν να ακούν και να σχολιάζουν. Ήταν ιδιαίτερα σχολαστικός και πολύ σκληρός στη δουλειά του. Μπορούσε να κρατήσει τους μουσικούς και τους τεχνικούς μερόνυχτα, μέχρι να τον ικανοποιήσει το τελικό αποτέλεσμα. Είχε και ένα μεγάλο ελάττωμα. Αργούσε πολύ στις πρόβες, φέρνοντας τους μουσικούς και τους ατζέντηδες σε απόγνωση. Όταν όμως έπιανε δουλειά, τότε καταλάβαινε κανείς γιατί ήταν τόσο γνωστός και επιτυχημένος. Ήξερε πάντοτε ακριβώς τι ζητούσε και το μετέδιδε με ακρίβεια στους μουσικούς, φτιάχνοντας μια ατμόσφαιρα που έσφυζε από δημιουργικό οίστρο.

Έρθε κοντά.

"Σ' αυτό το τραγούδι θέλω μερικά κιθαριστικά πε-

ράσματα, μπορείς να έρθεις αύριο;"

"Βεβαίως", απάντησα.

Με πήρε παράμερα.

"Τι είπαμε ότι σπουδάζεις; Συνθέτης; Έχεις δοκιμάσει ποτέ να γράψεις τραγούδια;"

Απάντησα καταφατικά.

"Αν θέλεις, δείξε μου μερικά", είπε και επέστρεψε στη θέση του.

Για το στενόμυαλο μουσικό κατεστημένο, το να γράφει ένας συνθέτης σοβαρής μουσικής, τραγούδια και μάλιστα με λαϊκό χρώμα, ήταν το μεγαλύτερο έγκλημα, για το οποίο δεν υπήρχε κανένα ελαφρυντικό ή επιείκεια. Δεν μπορούσαν να ανεχτούν ότι ένας από αυτούς διέσυρε τον κλάδο και ελαφροποιούσε, κατά την άποψη τους, την εικόνα των συνθετών. Γι αυτό, αρχικά διέκρινα στο βλέμμα του Χαλινόπουλου κάποια αμφιβολία.

Άφησα το στούντιο και διέσχισα σχεδόν ολόκληρη την πόλη για να βρεθώ στο λιμάνι, έξω απ' το κτίριο δοκιμών της Δημοτικής Συμφωνικής Ορχήστρας. Ο δάσκαλος είχε φροντίσει με πολύ κόπο, αφού είχε ξεπεράσει τα πολλά γραφειοκρατικά προβλήματα, να διατεθεί η ορχήστρα στους τελειόφοιτους μαθητές της τάξης του, ώστε να έχουν τουλάχιστο μία εμπειρία εκτέλεσης ορχηστικού τους έργου.

Οι μουσικοί είχαν αρχίσει σιγά-σιγά να μαζεύονται, άλλος με τη θήκη του φλάουτου στη μασχάλη και άλλος να αγκομαχά κουβαλώντας ένα θεόρατο κοντραμπάσο. Μια όμορφη, αδύνατη, μελαχρινή κοπέλα με μαύρη μπλούζα και στενό παντελόνι, πέρασε βιαστικά από μπροστά μου με το βιολοντσέλο κρεμασμένο στον ώμο της. Εί-

χα ακούσει ότι οι μουσικοί της ορχήστρας ήταν απλήρωτοι σχεδόν ένα χρόνο. Χαρά στο κουράγιο τους λοιπόν, που έρχονταν στις δοκιμές ευδιάθετοι και με χιούμορ, όπως μπορούσα να συμπεράνω από τα γέλια και τις φωνές τους. Κι όλοι αυτοί, είχαν μέσα στις αποσκευές τους, τις σημειώσεις από το δικό μου έργο! Ήμουν σχεδόν άρρωστος από την αγωνία.

Πήρα στο κατόπι τους μουσικούς και πέρασα στην αίθουσα δοκιμών. Η θέα του μαέστρου μου έφερε λίγη ανακούφιση. Τον γνώριζα από το ωδείο. Είχε τελειώσει πρόσφατα τις σπουδές του στο εξωτερικό κι απ' ότι φαίνεται, άρχιζε σιγά-σιγά την καριέρα του. Προχώρησα στο βάθος, βρήκα κάποιους συναδέλφους και κάθισα κοντά τους.

Η ορχήστρα ήταν σχεδόν έτοιμη και ο μαέστρος πήρε τη θέση του στο βάθρο. Προτού καν αρχίσουν, μια γυναίκα από τα δεύτερα βιολιά σηκώθηκε και απευθύνθηκε σ' αυτόν με έντονο ύφος. Ο ίδιος φάνηκε να βρίσκεται σε αμηχανία, σήκωσε τους ώμους και κάλεσε κάποιον, που μάλλον ήταν ο φροντιστής της ορχήστρας. Από τα σχόλια των διπλανών μου κατάλαβα ότι πολύ δύσκολα θα γινόταν πρόβα, λόγω της έλλειψης βασικών οργάνων, όπως ορισμένα χάλκινα πνευστά. Αλίμονο! Αν υπήρχε έλλειψη σε στοιχειώδη όργανα, τότε τι θα γινόταν με το δικό μου έργο, που προέβλεπε και μια άρπα; Μέσα στην οχλαγωγία κάποιος πρότεινε για τα χάλκινα να απευθυνθούμε στη μπάντα του ναυτικού που έκανε πρόβες κάπου κοντά.

"Είναι κανείς που γνωρίζει κάποιον πιανίστα, που θα μπορούσε να παίξει τα μέρη της άρπας;" φώναξε ο μαέστρος.

"Εγώ, εγώ!" πετάχτηκα πάνω.

Βγήκα λαχανιασμένος στο δρόμο. Η καρδιά μου χτυπούσε δυνατά. Την ευκαιρία αυτή δε θα την έχανα με τίποτα.

Ταξί δε φαινόταν στον ορίζοντα, καταράστηκα αυτόν που βούτηξε το μηχανάκι μου, βρήκα ένα πιο κεντρικό δρόμο και, επιτέλους, ένα ταξί σταμάτησε δίπλα μου. Έδωσα τη διεύθυνση και τον παρακάλεσα να βιαστεί.

Δεν πρόφτασα να κλείσω την πόρτα του αυτοκινήτου κι έπεσα πάλι πάνω στην κυρία Ερμιόνη. Αυτή τη φορά δεν περίμενα να ακούσω για την "ύποπτη", "επικίνδυνη" και "ελευθερίων ηθών" συγκάτοικο μας και για πρώτη φορά δεν τη βοήθησα να κουβαλήσει τα ψώνια της από το σούπερ μάρκετ. Ανέβηκα βιαστικά στο δεύτερο όροφο. Επικρατούσε ησυχία. Στάθηκα μπροστά στην πόρτα της και ακούμπησα το δάχτυλο στο κουδούνι. Θα συστηνόμουν, θα εξηγούσα την κατάσταση και ήμουν σίγουρος πως δεν θα έφερνε αντίρρηση να με βγάλει από τη δύσκολη θέση. Πάτησα το κουδούνι και περίμενα. Μου φάνηκε ότι άκουσα βήματα, μα ήταν της κυρίας Ερμιόνης που με είχε ακολουθήσει.

"Αυτήν ψάχνεις; Τι τη θες; Ήρθαν και την πήραν κάποιοι φίλοι της με μοτοσικλέτες το μεσημέρι. Ελπίζω να αργήσει να γυρίσει".

Μουρμούρισα κάτι σαν δικαιολογία και πήρα απογοητευμένος το δρόμο της επιστροφής.

Η δοκιμή δεν είχε αρχίσει ακόμα. Τελικά μια Ουγγαρέζα τσελίστρια προσφέρθηκε να παίξει τα μέρη της άρπας στο πιάνο κι έτσι το πρόβλημα λύθηκε. Οι μουσικοί είχαν πιάσει την ψιλή κουβέντα και δεν έλεγαν να σταματήσουν. Ο μαέστρος προσπάθησε να επιβληθεί, αλλά μάταια. Χτύπησε δυνατά τη μπαγκέτα του στο αναλόγιο, αλλά κα-

νείς δεν έδωσε σημασία. Τότε, σταύρωσε τα χέρια χωρίς να μιλάει και κάθισε στο σκαμπό κοιτώντας το πάτωμα. Βλέποντας τον οι μουσικοί φιλοτιμήθηκαν να σταματήσουν και επιτέλους η δοκιμή μπορούσε να αρχίσει. Μετά από λίγο όμως ξανάρχισαν τα ίδια και ανάμεσα στις παύσεις, ακούγονταν ψίθυροι και χαχανητά. Και εκτός αυτού, ακουγόταν που και που ένας απροσδιόριστος χροιάς ήχος, σαν κάποιος κηπουρός να σκουπίζει ξερά φύλλα το φθινόπωρο. Ο ήχος αυτός ολοένα και πλησίαζε προς το μέρος μου, μέχρι που κατάλαβα τι συνέβαινε. Μια αθώα αθλητική εφημερίδα ανοιγμένη στο πάτωμα, βρισκόταν στο έλεος των δοξαριών του σώματος των εγχόρδων, αφού όποιος τελείωνε το διάβασμα, την προωθούσε με το δοξάρι στο διπλανό του.

Στο διάλειμμα πλησίασα το μαέστρο.

"Τι κάνεις; Ενδιαφέρον το έργο σου", είπε μάλλον τυπικά.

"Δε μου λες βρε Δημήτρη, πώς τα βγάζεις πέρα με τόση φασαρία;"

"Αν χρειαστεί κάποτε να διευθύνεις ένα σύνολο, να θυμάσαι το χρυσό κανόνα του αποτελεσματικού μαέστρου. Να ξέρεις τι ζητάς και πώς να το παίρνεις".

"Και πώς να το παίρνω;"

"Με υπομονή και διπλωματία", απάντησε με νόημα.

Ήμουν έτοιμος να φύγω, όταν με πλησίασε η τσελίστρια και μου έδειξε το μουσικό κείμενο.

"Συγχαρητήρια για το έργο", είπε, "σου διόρθωσα αν μου επιτρέπεις, μερικά λάθη".

Θαυμάσια! Μια τσελίστρια, έπαιξε πιάνο και διόρθωσε τα πεντάλ της άρπας. Η επίσκεψη στην αίθουσα δο-

κιμών της Δημοτικής Συμφωνικής Ορχήστρας ήταν απολύτως επιμορφωτική!

Αργά το απόγευμα επέστρεψα στο σπίτι. Στον πάνω όροφο επικρατούσε ησυχία. Βγήκα στο μπαλκόνι. Κάθισα αναπαυτικά και άπλωσα τα πόδια στα κάγκελα. Οι δυο δάσκαλοι δειπνούσαν στο τραπεζάκι της κουζίνας αμίλητοι. Οι κακές γλώσσες έλεγαν ότι δεν τα πήγαιναν καθόλου καλά τελευταία και πως όπου να 'ναι θα χώριζαν. Αυτή νοικοκυρά, οικονόμα μέχρι τσιγγουνιάς και κείνος σπάταλος, σκόρπιζε το μισθό του με τις παρέες του σε νυχτερινές εξόδους, επιχειρώντας πίσω από το προσωπίο του τάχατες μποέμ, να κρύψει την καταραμένη μιζέρια του χαμηλόμισθου δημόσιου υπάλληλου. Σε μια στιγμή, φαίνεται ότι κάτι του είπε κι αυτός σηκώθηκε χτυπώντας το χέρι στο τραπέζι και βγήκε απ' το σπίτι, τραβώντας με δύναμη πίσω του την πόρτα. Τότε εκείνη έτρεξε και έπεσε μπρούμυτα στον καναπέ του σαλονιού, κλαίγοντας γοερά, με τις παλάμες να καλύπτουν το πρόσωπο της. Ύστερα από λίγα λεπτά, σκούπισε τα μάτια της και άρχισε να μιλάει με έντονο ύφος στο τηλέφωνο.

Στο διπλανό διαμέρισμα η ατμόσφαιρα ήταν διαφορετική. Ο Στέφανος προσπαθούσε να παραβγεί τη Γαλλίδα τραγουδίστρια που ακουγόταν από τη βελόνα του πικάπ, διαλέγοντας τα κατάλληλα ρούχα για τη νυχτερινή του έξοδο. Ήταν ο μόνος που δε λογάριάζε τα κουτσομπολιά της γειτονιάς και, όταν χρειαζόταν, τακτοποιούσε ανάλογα όποιον είχε την ατυχή έμπνευση να τα βάλει μαζί του. Οι γεροντοκόρες όμως δεν το έβαζαν κάτω και έκαναν τα πάντα, για τον διώξουν από τη γειτονιά. Δεν μπορούσαν να δεχτούν αυτές, οι θεοσεβούμενες, να συγκατοικούν με

ένα "ντιγκιντάνγκα". Μάταια όμως. Ο Στέφανος προτού ασχοληθεί με το θέατρο, ήταν φοιτητής της Νομικής. Δε λογάριαζε λοιπόν τους εκβιασμούς και δεν έπεφτε στην παγίδα του εκφοβισμού. Τελευταία μάλιστα, έπλεε σε πελάγη ευτυχίας, γιατί ήταν επιτέλους ερωτευμένος.

Είχε νυχτώσει για τα καλά. Ντύθηκα και πήρα ένα ταξί για την 'Ωραία Ελλάδα'. Έμεινα με ανοιχτό το στόμα, όταν αντίκρισα το μηχανάκι μου εκεί ακριβώς που το είχα αφήσει. Στη σέλλα, ένα σημείωμα μου ζητούσε να συγχωρέσω το συντάκτη του, που "για λόγους ανωτέρας βίας αναγκάστηκε να το δανειστεί για λίγο". Μέσα, καθισμένος σ' ένα σκαμπό, με περίμενε και πάλι ο Μιχάλης. Μαζί με όλα τα άλλα, του μίλησα για την ύπαρξη της γοητευτικής συγκατοίκου.

"Ωστε, δεν κατόρθωσες να τη γνωρίσεις ακόμα;"

Κούνησα το κεφάλι αρνητικά.

"Έχω μια ιδέα. Να πάρεις μια μεγάλη ανθοδέσμη και αύριο πρωί- πρωί να χτυπήσεις την πόρτα της δηλώνοντας θαυμαστής της".

"Άσε μας ρε Μιχάλη".

"Τότε να τηγανίσεις κεφτεδάκια και να την καλέσεις σε δείπνο".

"Μιχάλη!"

"Λοιπόν, το βρήκα: να κάνεις ένα πάρτι και να καλέσεις όλη την πολυκατοικία".

"Για φαντάσου τι μούτρα θα κάνει η κυρία Ερμιόνη, όταν την αντικρίσει. Αυτά τα πράγματα δε γίνονται".

"Τότε βράσε στο ζουμί σου, να δούμε τι θα καταλάβεις".

Η αλήθεια είναι ότι είχε αρχίσει να μου γίνεται έμμονη ιδέα. Πόσο χρονών να είναι άραγε; Είναι τόσο όμορ-

φη και γοητευτική όσο το παίξιμό της; Κι ύστερα, πώς μια τόσο καλή πιανίστρια μένει σε μια ταπεινή πολυκατοικία; Μήπως ήρθε από άλλα μέρη και θέλει χρόνο για να τακτοποιηθεί;

Δυο μέρες τώρα, ένιωθα ότι κάτι έχει αλλάξει στην ατμόσφαιρα. Η πολυκατοικία μου φάνηκε ότι μύριζε θυμάρι. Το σαλόνι του σπιτιού μου είχε μεταμορφωθεί σε αρχαίο θέατρο, ενώ το ταβάνι έγινε ναός, που στο βωμό του η ιέρεια θυσίαζε κάθε πρωί στο θεό της μουσικής, την ακριβή της νιότη.

"Κερασμένη, μαέστρο", είπε η Γιασμίν και άφησε μια μπύρα στον πάγκο.

"Από ποιόν;"

"Από την καλή νεράιδα", είπε αινιγματικά.

Γύρισα το κεφάλι, μα κανένας δε φαινόταν να ενδιαφέρεται για μας. Προφανώς ήταν αυτός που "απαλλοτρίωσε" για μια νύχτα το μηχανάκι μου και δεν ήθελε να αποκαλυφθεί. Στο μεταξύ οι μουσικοί κούρδιζαν τα όργανα τους. Σε λίγο θα άρχιζε άλλη μια βραδιά, από αυτές που έκαναν την "Ωραία Ελλάδα" μοναδικό μπαρ στο είδος του.

Το λεωφορείο σταμάτησε μπροστά στο καφενείο της κυρα- Σουλτάνας. Ένα καφενείο που ήταν ταυτόχρονα τηλεφωνείο, βενζινάδικο, ταχυδρομείο και σταθμός λεωφορείων. Πήρα στον ώμο την τσάντα με τα βιβλία και το σάκο με τα ρούχα, και ανέβηκα. Κάθε δυο βδομάδες έφτανα στο χωριό για τις βασικές ανάγκες: καθαρά ρούχα και το απαραίτητο χαρτζιλίκι.

Δεύτερη τάξη στο γυμνάσιο πια και είχα συνηθίσει στην καινούρια μου ζωή. Όλα τα παιδιά του χωριού, μόλις τέλειωναν το δημοτικό σχολείο ήταν αναγκασμένα να μετακομίσουν στην πλησιέστερη πόλη, για να γραφτούν στο γυμνάσιο, γιατί δεν υπήρχε τακτική συγκοινωνία. Τα παιδιά έμεναν συνήθως δυο-δυο σε ένα δωμάτιο χωρίς μπάνιο και με εξωτερική τουαλέτα, σηκώνονταν κάθε πρωί μοναχά και κινούσαν για το σχολείο. Το μεσημέρι έτρω-

γαν στο συσσίτιο της ενορίας και, σαν έπιανε το βράδυ, στα μικρά υγρά δωμάτια βασίλευε η θλίψη και η μοναξιά.

Δεύτερη χρονιά όμως για μένα και το συγκάτοικο μου, και όχι μόνο είχαμε συνηθίσει, αλλά είχαμε μάθει κιόλας όλα τα κατατόπια. Ποια σινεμά έπαιζαν ακατάλληλα και ποια έκαναν τα στραβά μάτια σε μας τους ανήλικους, σε ποια ζαχαροπλαστεία μπορούσαμε να απολαύσουμε το κανταΐφι μας, χωρίς τον κίνδυνο εφόδου κλιμακίου καθηγητών, και να ρουφήξουμε στα πεταχτά το πρώτο μας τσιγαράκι. Απαγορευμένα ήταν επίσης τα σφαιριστήρια, που εκτός από παιχνίδια διέθεταν και κάτι μοναδικό: ένα τζουκ-μποξ, με όλες τις επιτυχίες της εποχής. Όποιος λοιπόν είχε ένα δίφραγκο, στεκόταν μπροστά στον κατάλογο με τα τραγούδια και πατούσε με επισημότητα τα κουμπιά, επιλέγοντας το τραγούδι του και όλοι έπρεπε να το ακούσουν. Εγώ βέβαια δεν έσκαγα, γιατί ήμουν από τους προνομιούχους. Ο θεός μου, ο ναυτικός, φεύγοντας την τελευταία φορά είχε ξεχάσει στο σπίτι ένα ολοκαίνουργιο γιαπωνέζικο ραδιομαγνητόφωνο και μέσα μια κασέτα που του χάρισε μια Ιταλίδα σε κάποιο λιμάνι. Είχε τον τίτλο: "The dark side of the moon".

Ο οδηγός του λεωφορείου έσβησε τη μηχανή και σιγά-σιγά κατεβήκαμε όλοι. Κρέμασα τα πράγματα στον ώμο και ξεκίνησα για το σπίτι. Η πόλη σχεδόν έρημη κι ο καιρός φθινοπωρινός. Ήταν ένα ακόμα μελαγχολικό Κυριακάτικο απόγευμα πριν από την καινούρια σχολική εβδομάδα. Πήρα και πάλι τον ίδιο δρόμο.

Πρώτα περνούσα από την αγορά, για να σταθώ για λίγο στην αγαπημένη μου βιτρίνα. Μια ολοκαίνουρια γυαλιστερή ηλεκτρική κιθάρα με περίμενε κάθε μέρα πριν και μετά το σχολείο. Δυο χρόνια τώρα έπιαναν οι προσευχές

μου και δε είχε βρεθεί αγοραστής που να διαθέτει το ποσό που ήταν γραμμένο στη μικρή ταμπελίτσα: Είκοσι δύο χιλιάδες και πεντακόσιες δραχμές, ποσό μυθικό, αφού το εβδομαδιαίο χαρτζιλίκι μου δεν ξεπερνούσε το πενήνταρικο. Φέτος όμως τα πράγματα πήγαιναν καλά. Μετά από τη σύντομη συνεργασία με το Μπασρή τον κλαριντζή, είχαν ανοίξει οι δουλειές, πότε ένας γάμος, τίποτα βαφτίσια, μια χοροεσπερίδα, τα είχα βολέψει μια χαρά. Σε λίγο καρό το μεγάλο μου όνειρο θα γινόταν πια πραγματικότητα.

Η δεύτερη στάση ήταν κάτω από το παράθυρο της Μενεξιάς. Πιο πολύ από συνήθεια, αφού σιγά-σιγά, η μεγάλη φλόγα των πρώτων σχολικών χρόνων, ήθελα δεν ήθελα, είχε αρχίσει να σβήνει. Την πρώτη χρονιά στην ξένη πόλη, συναντιόμασταν συχνά στο σχολάσμα, λέγαμε λίγα για το χωριό, για τα μαθήματα και περπατούσαμε πλάι-πλάι, ανάμεσα στις εκκωφαντικές φωνές των μικροπωλητών και τα κορναρίσματα των αυτοκινήτων. Φέτος όμως τα πράγματα φαίνεται ότι είχαν αρχίσει να αλλάζουν. Η Μενεξιά δε με περίμενε πια στα κάγκελα της αυλής του σχολείου των αρρένων. Έπαιρνε την κατηφόρα παρέα με κάποιον από την τέταρτη τάξη του γυμνασίου και χανόταν, προτού προλάβω να πλησιάσω. Μια, δυο φορές, την τρίτη αποφάσισα πως πρέπει γρήγορα να βρω τρόπο να αγοράσω την κιθάρα μου και να μην τη σκέφτομαι πια.

Τι κρίμα όμως! Σε όλο το δημοτικό, η Μενεξιά ήταν ο λόγος που φοιτούσα στο σχολείο, που πήγαινα στην εκκλησία, που έπαιρνα μέρος στις παρελάσεις και στις γιορτές. Κάθε πρωί, πίσω απ' το θαμπό τζάμι, την περίμενα να περάσει έξω από το σπίτι μου. Την ακολουθούσα αθόρυβα τσαλαβουτώντας στις λάσπες, να μην την πάρει στο κατόπι κανένα άγριο σκυλί. Η κυρία Αγγελική, η ευαί-

σθητη και τρυφερή δασκάλα μας, μας έβαζε να τραγουδάμε δίπλα-δίπλα, για να βοηθάμε τα άλλα παιδιά της χορωδίας. Η Μενεξιά είχε ιδιαίτερα ωραία και χαρακτηριστική φωνή. Μια μέρα την ώρα που τραγουδούσαμε, τόλμησα και άγγιξα στην αρχή κι ύστερα της έπιασα κρυφά το χέρι. Μου φάνηκε ότι και κείνη έσφιξε το δικό μου, αλλά δυστυχώς αυτό συνέβη στα τελευταία δευτερόλεπτα της εκδήλωσης. Στα γρήγορα κατεβήκαμε από τη σκηνή και χαθήκαμε στις αγκαλιές των δικών μας.

Βυθισμένος στις σκέψεις μου, ούτε που κατάλαβα πως ήμουν κιόλας κάτω από το παράθυρο της. Το αναμμένο φως μαρτυρούσε την παρουσία κάποιου. Για μια στιγμή πλησίασε στο παράθυρο. Έκανα πίσω για να μη με δει. Άραγε, θα έβρισκα κάποτε την ευκαιρία να της εξομολογηθώ ότι ήταν η πιο μεγάλη αγάπη της παιδικής μου ηλικίας;

Ο συγκάτοικος μου είχε φτάσει ήδη από το χωριό του και με περίμενε με μια αγκαλιά περιοδικά.

"Κοίτα, χαμογέλασε με καμάρι, τα βούτηξα από κάποιους που μετακόμιζαν και τα είχαν ξεχάσει στο πεζοδρόμιο".

Αρχίσαμε να τα ξεφυλλίζουμε, κόμικς, αθλητικά, σταυρόλεξα, ώσπου φτάσαμε στο τελευταίο.

"Αυτό το θέλω για μένα", το άρπαξε από τα χέρια μου κατακόκκινος. "Τι λες πάμε σινεμά;"

"Να μην ετοιμαστούμε λίγο για αύριο;"

"Θα διαβάσουμε μόλις γυρίσουμε".

Μια και δυο βρεθήκαμε έξω από τον κινηματογράφο.

"Τι παίζει;"

"Μην ανησυχείς, έλα μαζί μου".

Για να μη δείξω ότι φοβάμαι, έτρεξα πρόθυμα πίσω του. Μπήκαμε σε μια πολυκατοικία και ανεβήκαμε τρέχοντας στην ταράτσα. Πηδήξαμε στη διπλανή, σχεδόν έναν όροφο πιο κάτω.

"Και τώρα;" ρώτησα με αγωνία.

"Κοίτα τι θα κάνω και κάνε το ίδιο".

Πήρε φόρα και πήδηξε τουλάχιστο τρία μέτρα στο κενό, μέχρι να προσγειωθεί στην απέναντι ταράτσα.

"Έλα, φώναξε, πήδα!"

Δίχως να το καλοσκεφτώ βρέθηκα δίπλα του.

"Ξέρεις που είμαστε; Πάνω από το σινεμά!"

Στα γρήγορα κατεβήκαμε μια κυκλική σιδερένια σκάλα και λίγο προτού φτάσουμε στο τέρμα, σταμάτησε.

"Τώρα είναι το πιο δύσκολο μέρος", ψιθύρισε. "Εδώ είναι οι τουαλέτες, θα μπορούμε από το παράθυρο".

Τέντωσε πρώτα το ένα πόδι, ύστερα το άλλο, πέρασε το σώμα από το στενό παράθυρο και πήδηξε μέσα. Ύστερα άπλωσε τα χέρια και με βοήθησε να κατεβώ με ασφάλεια. Περπατώντας στις μύτες κρυφτήκαμε στις κουρτίνες τις πλαϊνής εισόδου. Κάποιος με ένα φακό πέρασε από δίπλα μας ελέγχοντας το χώρο. Προχωρήσαμε μπουσουλώντας και τρυπώσαμε σε δυο καθίσματα. Η αίθουσα ήταν γεμάτη και οι περισσότεροι ήταν φαντάροι. Σήκωσα τα μάτια και είδα στην οθόνη μια ολόγυμνη γυναίκα να παίρνει το μπάνιο της. Την ώρα που μια άλλη γυναίκα προσπαθούσε να τη βοηθήσει, ακούστηκαν στην αίθουσα σφυρίγματα και χαχανητά. Σηκώθηκα έντρομος, έτρεξα στις τουαλέτες, σκαρφάλωσα στο παράθυρο, ανέβηκα τη σκάλα, πήδηξα στην ταράτσα και γρήγορα βρέθηκα στο δρόμο. Είχα την εντύπωση πως όλοι κοιτούσαν προς το μέρος μου. Χώθηκα στο διπλανό στενό, δίπλα στα σφαιρι-

στήρια. Ακούμπησα στον τοίχο και πήρα βαθιές ανάσες. Στ' αυτιά μου έφταναν ήχοι από μπάλες του μπιλιάρδου και το αγαπημένο μου τραγούδι: Let me Roll it. Μπήκα μέσα με τρόπο, ώστε να μη με προσέξει η χοντρή και ιδιότροπη ιδιοκτήτρια και κάθισα, σχεδόν κρύφτηκα, δίπλα στο τζουκ-μποξ. Δεν πρόλαβε να τελειώσει το τραγούδι, όταν εισέβαλαν στο χώρο τρεις αστυνομικοί και άρχισαν να ζητούν τις αστυνομικές ταυτότητες από αυτούς που υποπεύονταν πως είναι ανήλικοι. Μερικά γυφτάκια ξεσήκωσαν τον κόσμο παρακαλώντας να τους αφήσουν και, μέσα στη σύγχυση, κανένας δεν κατάλαβε πώς έτρεξαν σαν ποντίκια στην έξοδο κι εξαφανίστηκαν στο σκοτάδι. Δεν χρειάστηκε να περιμένω πολύ και ήρθαν προς το μέρος μου.

"Πόσο χρονών είσαι;" ρώτησε ο επικεφαλής.

Δεν μπόρεσα να απαντήσω. Μου ήρθε ένας κόμπος στο λαιμό και τα μάτια μου γέμισαν δάκρυα.

"Άφησε τον αυτόν", ακούστηκε να λέει ο διπλανός.

Οι άλλοι απομακρύνθηκαν κι αυτός μ' έπιασε από το μπράτσο.

"Εσύ δεν είσαι που πέρσι στο χορό των καθηγητών έπαιζες και τραγουδούσες; Σε θυμάμαι", χαμογέλασε, "είσαι πολύ καλός".

Με τράβηξε προς την έξοδο.

"Παίζω κι εγώ λίγο μπουζούκι", είπε συνωμοτικά.

Το έβαλα στα πόδια και δε σταμάτησα μέχρι που βρέθηκα κάτω από τα σκεπάσματα. Σήμερα έμαθα ότι όσο πιο γνωστός γίνεσαι, τόσο λιγότερο κινδυνεύεις.

Με τον πρώτο ήχο του πιάνου, άνοιξα τα μάτια. Το ίδιο με το χτεσινό, το πρελούδιο αριθμός 6 του Ντεμπυσύ, άνοιξε την αυλαία του πρωινού ρεσιτάλ της ουρανοκατέβατης σολίστ. Ήμουν βέβαιος ότι η γειτονιά θα είχε γλυκοξυπνήσει. Ανασηκώθηκα, δίπλωσα το μαξιλάρι και ξάπλωσα πάλι αναπαυτικά. Ήταν μια πρώτης τάξης ευκαιρία για μια σε βάθος ακρόαση του ρεπερτορίου της. Σαν να ήθελε να ξεπληρώσει τους ενοίκους για τη χτεσινή αναστάτωση, επέλεξε, για δεύτερο έργο, το πρελούδιο από τη φούγκα αριθμός 846, του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ. Ένα έργο που ξεδίπλωνε τις αέρινες συγχορδίες του και γεφύρωνε τις χρονολογικές αποστάσεις με αυτό του Ντεμπυσύ. Με τις πρωινές επιλογές της πάντως, έκανε ό,τι μπορούσε, για να μην ξυπνήσουν οι γείτονες με άσχημες διαθέσεις. Ξαφνικά όμως, δυνατές συγχορδίες σαν σφυριά τρύ-

πησαν το ταβάνι και γκρέμισαν με μιας ό,τι είχε χτίσει μέχρι τώρα με το ουράνιο ξεκίνημα της. Ήταν το Merphisto Waltz αριθμός 1 του Franz Liszt. Ούτε ψύλλος στον κόρφο της. Κάπου κοντά στο τέλος του κομματιού, σταμάτησε.

Περίμενα μάταια να συνεχίσει το επόμενο, μέχρι που άκουσα βήματα, μια πόρτα να κλείνει, τον ήχο του κλειδιού κι ύστερα, βήματα στη σκάλα. Μ' έπιασε πανικός. Έβαλα γρήγορα το παντελόνι, τις κάλτσες, ξετρύπωσα το αριστερό μου παπούτσι, που είχε χωθεί κάτω από το κρεβάτι, έτρεξα με φόρα στην πόρτα, την άνοιξα διάπλατα κι έπεσα πάνω στην κυρία Ερμιόνη.

"Την άκουσες την αθεόφοβη; Σε ξύπνησε και σένα ε; Η αναιδέστατη! Κι άκου θράσος! Μας καλεί λέει όλους μαζί απόψε, κάπου που παίζει. Νομίζει ότι έτσι θα μας καλοπιάνει. Μωρέ, στην επόμενη συνέλευση θα θέσω θέμα. Ή σταματάς κυρά μου το χτύπα-χτύπα ή τραβάς στη βόλτα σου".

"Σας είπε πού, κυρία Ερμιόνη;"

"Μου είπε, αλλά δε θυμάμαι. Γιατί ρωτάς; Θέλεις να πας;"

"Όχι, έτσι, από περιέργεια", είπα, αλλά δε φάνηκε να με πιστεύει.

"Κοίταξε φουκαρά μου", με προειδοποίησε, "εσύ είσαι καλό παιδί. Κοίτα μη μπλέξεις μ' αυτήν και την παρέα της, γιατί θα βρεις κακό μπελά", και μου γύρισε την πλάτη.

Έτρεξα στο περίπτερο και αγόρασα όλες τις πρωινές εφημερίδες. Σε καμία δεν υπήρχε σχετική δημοσίευση. Τηλεφώνησα σε όποιο γνωστό και φίλο μου ήρθε στο μυαλό, μα κανείς δε γνώριζε τίποτε. Είχα απογοητευτεί τελεί-

ως, όταν κάποιος με πήρε πίσω στο τηλέφωνο. Είχε ακούσει για ένα ρεσιτάλ πιάνου των υποψηφίων για δίπλωμα, σε ένα ωδείο στα προάστια, αλλά δεν είχε καμιά άλλη πληροφορία. Μικρό το κακό. Θα τα έπαιρνα όλα με τη σειρά και θα έβρισκα άκρη. Πρώτα όμως είχα να κάνω ένα τηλεφώνημα.

Μου απάντησε μια γυναικεία φωνή. Έδωσα το όνομα μου.

"Μήπως γνωρίζετε αν ο κύριος Χαλινόπουλος έχει σημειώσει κάποιο ραντεβού για μένα;"

"Βεβαίως", απάντησε ευγενικά, στις έξι το απόγευμα.

Η ατυχία μου ήταν απερίγραπτη. Έχανα μοναδική ευκαιρία να τη συναντήσω και δεν μπορούσα να φανταστώ πότε θα υπήρχε δεύτερη. Την άλλη μέρα πρωί-πρωί φεύγαμε για εικοσαήμερη περιοδεία στο εξωτερικό.

"Δεν είναι άσχημα. Για την ακρίβεια, ένα-δυο μου άρεσαν πιο πολύ", είπε σοβαρά ο Βασίλης Χαλινόπουλος κλείνοντας το μαγνητόφωνο. "Θα μιλήσω με τους παραγωγούς και θα μπούμε μάλλον στο στούντιο να τα ηχογραφήσουμε. Θα έχουμε άλλωστε την ευκαιρία να τα πούμε αναλυτικά στη διάρκεια της περιοδείας".

Φούσκωσα σαν το παγώνι. Τουλάχιστο τα επαγγελματικά πήγαιναν θαυμάσια.

Η δουλειά στο στούντιο κράτησε μέχρι αργά και δεν είχα κέφι να περάσω από την 'Ωραία Ελλάδα'. Γύρισα στο σπίτι, έφτιαξα τα πράγματα μου κι έπεσα να κοιμηθώ.

Το πρωί, το πολυτελές ξυπνητήρι μου ξεκίνησε πάλι με το ίδιο αργό, νωχελικό πρελούδιο του Ντεμπυσύ, *des ras sur la neige*, βήματα πάνω στο χιόνι. Θα πρέπει να ή-

ταν το αγαπημένο της. Δεν πρόφταινα να ακούσω τη συνέχεια, γιατί ο χρόνος με πίεζε και έπρεπε να είμαι στο αεροδρόμιο στην ώρα μου. Άνοιξα την πόρτα. Ήταν γεγονός πως στο κλιμακοστάσιο ο ήχος ήταν αρκετά δυνατός. Βγήκα γρήγορα να μη με πάρει χαμπάρι η κυρία Ερμιόνη.

Κοίταξα για τελευταία φορά την πολυκατοικία, λες και επρόκειτο να λείψω για χρόνια. Μέσα σ' αυτό το άχαρο κλουβί ζούσε ένα παραδεισένιο πουλί που κελαηδούσε με χάρη και σκόρπιζε απ' το φωταγωγό μαγεία κι αστρική σκόνη. Το είχαν περιζώσει κυνηγοί με άγριες διαθέσεις, μα σε λίγο καιρό θα επέστρεφε οργισμένος ο μαύρος καβαλάρης και με μιας θα σκόρπιζε τους βάρβαρους και θα του χάριζε την ελευθερία.

Πίσω μας αφήσαμε ένα γλυκό φθινόπωρο, αλλά εδώ, στα βόρεια, το κρύο ήταν τσουχτερό. Προσγειωθήκαμε σε μια πόλη υγρή, με ψηλά, γκριζα σπίτια χωρίς μπαλκόνια. Εδώ οι άνθρωποι περπατούσαν στο δρόμο ψυχροί κι απόμακροι, και δε σου απαντούσαν εύκολα αν τους ρωτούσες κάτι.

Μας περίμεναν όμως θερμότεροι ομογενείς, που για κείνους ήμασταν το μεγάλο γεγονός του μήνα. Παίζαμε σε θέατρα, σε μεγάλα ξενοδοχεία, όπου υπήρχαν συμπατριώτες μας, που μας περίμεναν με λαχτάρα.

Εδώ ο Βασίλης Χαλινόπουλος ήταν ιδιαίτερα αγαπητός. Όπου κι αν πηγαίναμε, όλοι ήθελαν να τον δουν από κοντά, να του σφίξουν το χέρι. Ορισμένοι του μιλούσαν για τα προβλήματα των μεταναστών, λες και ήταν πολιτικός που είχε υποσχεθεί να τα λύσει, ενώ τα νεαρά κορίτσια τον περικύκλωναν ζητώντας να υπογράψει στις φωτογραφίες του, και, αν δεν υπήρχαν, πάνω στις μπλούζες τους, α-

κόμα και σε χαρτοπετσέτες. Τα βράδια μας έκαναν το τραπέζι σε παραδοσιακές ταβέρνες και εστιατόρια. Εκεί, όταν μερακλώναμε, γινόμασταν ένα με τους μουσικούς της ορχήστρας και το γλέντι κρατούσε ως το πρωί. Ο Χαλινόπουλος μισούσε του παρατρεχάμενους, αλλά δεν ήταν ακατάδεχτος. Όταν οι οικοδεσπότες ήταν ευγενείς και διακριτικοί, έπιανε το μικρόφωνο και έλεγε τραγούδια όχι από το ρεπερτόριο του, αλλά από τις ανατολίτικες ρίζες του. Αν όμως κάποιος αδέξιος και από αλλού φερμένος, δοκίμαζε να τον χρησιμοποιήσει για τη δική του αίγλη και την προσωπική του διασκέδαση, τότε με ένα νεύμα διέταζε να σηκωθούμε από τις θέσεις μας και να πάρουμε το δρόμο της εξόδου.

Ο καιρός περνούσε αργά. Οι μέρες ήταν πάντα γκρίζες και θαμπές. Αγόρασα ένα αδιάβροχο και έπαιρνα τους δρόμους. Περπατούσα ώρες σε άδειες λεωφόρους, πάνω σε γέφυρες, δίπλα σε ποτάμια, χάζευα στα μαγαζιά και συχνά-πυκνά, ερχόταν στο νου η ευαίσθητη συγκάτοικος μου. Θα 'θελα πολύ να ήξερα ποιο ήταν το πρωινό ρεπερτόριο των επόμενων ημερών. Κάποιος θα έπρεπε να τη συμβουλέψει να πάρει με το καλό την κυρία Ερμιόνη. Να της κάνει τα χατίρια, να παίξει τουλάχιστο "ένα του Χατζιδάκι ή έστω του Θεοδωράκη". Μα εκείνη δε θα άντεχε την άνευ όρων παράδοση. Οι νευρώδεις, γεμάτες χυμούς εκτελέσεις της έδειχναν άνθρωπο δυναμικό και ακαταμάχητο, που δύσκολα θα έβαζε κάτω ο μικρόκοσμος της γειτονιάς.

Μπήκα σε ένα πολυώροφο κατάστημα που σύμφωνα με την επιγραφή, ήταν το σπίτι του πιάνου. Πελάτες και υπάλληλοι περπατούσαν αθόρυβα πάνω στα ακριβά χαλιά.

Μόνο ο ήχος του πιάνου διασπούσε την σιωπηρή σοβαρότητα της ατμόσφαιρας. Ανέβηκα έναν- έναν τους ορόφους. Βιρτουόζοι πιανίστες δοκίμαζαν πανάκριβα πιάνα, κυρίες ντυμένες με ακριβά ρούχα διάλεγαν το χρώμα του ξύλου που θα ταίριαζε με το σαλόνι τους κι ένα μικρό κορίτσι, συνοδευόμενο από τους γονείς του, έπαιζε παιδικές μελωδίες του Μότσαρτ.

Ήταν ένας τόπος συνάντησης διαφορετικών ανθρώπων, που τους συνέδεε ένας κοινός μύθος: το πιάνο. Ένα όργανο που για μένα, το μουσικό με τις κλασικές σπουδές και το ανατολίτικο αυτί, έμενε πάντοτε ένας άλυτος γρίφος. Πώς αυτό το όργανο με τις δώδεκα νότες και με τον ήχο να παράγεται μηχανικά και όχι με την άμεση σωματική επαφή του εκτελεστή, όπως για παράδειγμα στα έγχορδα, και άρα υπό σοβαρούς εκφραστικούς περιορισμούς, κατόρθωσε μέσα σε τριακόσια χρόνια με τη χρήση μόνο δύο διατονικών κλιμάκων, του μείζονα και του ελάσσονα τρόπου, να γίνει ο βασικός εκπρόσωπος της δυτικής κουλτούρας και γνήσιος εκφραστής της τονικής μουσικής;

Κατά καιρούς πολλοί μοντέρνοι συνθέτες δοκίμασαν να διαταράξουν τη συνοχή της συγκερασμένης δωδεκάφθογγης κλίμακας επενδύοντας στους ηχοχρωματικούς συνδυασμούς, μακριά από τις κυρίαρχες αντιλήψεις. Προετοίμασαν το όργανο πριν από την εκτέλεση, το ξεκούρδισαν και πρόσθεσαν ειδικά αντικείμενα σε ορισμένες χορδές, επαναπροσδιόρισαν τη σχέση μεταξύ οργάνου και εκτελεστή, αλλά δεν κατόρθωσαν να το απαλλάξουν από το ρόλο του αυστηρού τοποτηρητή της δυτικής μουσικής παράδοσης.

Στην τελευταία ηχογράφηση, ο Χαλινόπουλος είχε καλέσει ένα παραδοσιακό λυράρη για τις ανάγκες ενός

τραγουδιού και ήταν εξαιρετικά ανήσυχος για το πώς θα συνεργαστεί μια ορχήστρα βασισμένη στο πιάνο, με ένα όργανο που ακροβατεί πάνω στην απεριόριστη ελευθερία των τονικών αποκλίσεων. Δεν άργησε να φτάσει το αδιέξοδο, αφού ο πιανίστας επέμενε ότι για λόγους τονικού συντονισμού, θα έπρεπε ο λυράρης να παίζει τη συγκεκρισμένη κλασική κλίμακα. Δημιουργήθηκε σύγχυση και διχογνωμία, αν τελικά έπρεπε να παίζει τη μελωδική γραμμή, "ασυγκέραστα η συγκεκρισμένα".

"Μη μαλώνετε βρε παιδιά, είναι όλα κερασμένα από μένα!" είπε χαμογελαστός ο ηλικιωμένος και πολύπειρος λυράρης, που δεν άντεξε να ακούει τις ελαφρότητες των μεν και των δε.

Εδώ ωστόσο χτυπούσε η καρδιά της κλασικής μουσικής. Εδώ μπήκαν τα θεμέλια του τεράστιου οικοδομήματος που έμελλε να παραμείνει για αιώνες το κυρίαρχο μουσικό είδος της Δύσης. Εδώ καταλάβαινα καλύτερα, γιατί μια ηχητική διαφωνία έπρεπε οπωσδήποτε να καταλήξει σε συμφωνία. Ενώ στη διάρκεια του μουσικού έργου υπήρχε μεταξύ τους ένα ανελέητο κυνηγητό, στο τέλος η λύση της διαφωνίας και η τέλεια πτώση, έφερναν το αίσημα της ανακούφισης, της πληρότητας και της ασφάλειας στους ακροατές, που είχαν πλέον το δικαίωμα να εκφράσουν την ικανοποίησή τους χτυπώντας παρατεταμένα τα παλαμάκια. Το τρίπτυχο, "αίθουσα συναυλιών-εκτελεστές και κοινό", ήταν οι τρεις μεγάλες δυνάμεις της μουσικής βιομηχανίας. Οι ρόλοι ήταν διακριτοί, η ορχήστρα και ο μαέστρος έκαναν το καθήκον τους και το κοινό δεχόταν υπάκουα και παθητικά τα μηνύματα της μουσικής τέχνης.

Θυμάμαι το Μπασρή που σε κατάσταση έκστασης, σήκωνε το κλαρίνο στο αυγουστιάτικο φεγγάρι και με την

κυκλική αναπνοή κρατούσε μια νότα για πολλή ώρα. Όσοι χόρευαν, παραδίνονταν στο διονυσιασμό του και σήκωναν κι αυτοί ψηλά τα χέρια, μέχρι αυτός να ξαναπιάσει το ρυθμό. Τους μαγνήτιζε και τους οδηγούσε σε μέρη άγνωστα μα οικεία, όπου δεν υπήρχε χώρος, δεν υπήρχε χρόνος, παρά μόνο το τουμπελέκι του Τζαμάλ, που ηχούσε δαιμονισμένα.

Ορισμένοι συνθέτες αποπειράθηκαν να διαλύσουν τη μονόδρομη διάσταση της σχέσης ορχήστρας-κοινού, διαμοιράζοντας τους μουσικούς στον ευρύτερο χώρο της αίθουσας, ανάμεσα στους ακροατές. Άλλοι, με τη χρήση του ελάχιστου υλικού ως βασικού πυρήνα της σύνθεσης και τη συνεχή επανέκθεση του, προσπάθησαν να μεταδώσουν την ψευδαίσθηση της διακοπής της ροής του χρόνου. Όλα αυτά παρέμεναν ωστόσο ως "ασκήσεις επί χάρτου" κι ό,τι δεν κατάφερναν οι ακαδημαϊκοί, το κατάφερνε ο Μπασρή με το κλαρίνο του.

Οι ακροατές ούτε που νοιάζονταν για όλα αυτά. Κατέκλυζαν τις αίθουσες ντυμένοι κομψά, με το ύφος του ευχαριστημένου υπηκόου για όσα του χαρίζει η ιστορία και η παράδοση της πατρίδας του, δίχως να δίνουν δεκάρα για τις απόψεις ενός Βαλκάνιου, που διαχειρίζεται τα εξωτερικά του ερεθίσματα με το ένστικτο. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν μια φυσική σχέση με τη μουσική τους, όπως εμείς με την ένδοξη ιστορία των αρχαίων μας προγόνων. Κι αυτό που πάντα αναρωτιόμουν ήταν, γιατί εμείς, οι βαυαρόπληκτοι ιθαγενείς, διδασκόμαστε τη μουσική όπως ακριβώς διδασκόταν εδώ το 19^ο αιώνα, κι αφήνουμε τη βαριά μουσική κληρονομιά μας έξω από τη βασική εκπαίδευση. Ίσως δεν έχουν και τόσο άδικο αυτοί που υποστηρίζουν ότι θεματοφύλακες και διασώστες της παραδοσιακής μας

μουσικής είναι οι τσιγγάνοι και οι γύφτοι.

Μικρός, όταν ο πατέρας επέστρεφε από τούτη εδώ τη χώρα φορτωμένος με τα λάφυρα της ξενιτιάς, ποτέ δεν είχα εντυπωσιαστεί περισσότερο από τότε που μας έφερε μια ολοκαίνουρια τηλεόραση. Δυστυχώς όμως, οι τηλεοπτικοί σταθμοί που "έπιανε", ήταν μονάχα δύο και όχι στη γλώσσα μας. Ο ένας έδειχνε συνεχώς εργοστάσια και νέους χαμογελαστούς, με φόρμες εργασίας, να μιλούν ακατάπαυστα και με ενθουσιασμό, προφανώς για την επιτυχία του οικονομικού προγράμματος της χώρας τους. Σπάνια βλέπαμε και κάποια φολκλορικά συγκροτήματα, αλλά η μουσική τους δε μου άρεσε, ήταν πολύ γρήγορη και χοροπηδηχτή, καλά-καλά δεν προλάβαινες να την ακούσεις. Ο άλλος όμως από την ανατολική πλευρά, ήταν εντελώς διαφορετικός. Οι εκπομπές του ήταν γεμάτες από την εθνική μουσική των γειτόνων μας σε διάφορες παραλλαγές, πότε λαϊκή, πότε παραδοσιακή, πότε έντεχνη, πάντα με τη συμμετοχή στις ορχήστρες και τις χορωδίες νέων ανθρώπων και αξιοσημείωτου αριθμού γυναικών. Δεξιοτέχνες μουσικοί κατέφταναν στην Πόλη με άγνωστα για μένα μουσικά όργανα, που άλλα με εξέπλητταν με τον ήχο τους κι άλλα, όταν ήμουν πιο μικρός, με τρόμαζαν.

Ένα από αυτά έπεσε κάποτε στα χέρια μου και μ' αυτό άρχισα την εξερεύνηση στον ατέλειωτο κόσμο της μουσικής: το τζιμπίσι. Έμοιαζε πολύ με το δικό μας μπουζούκι, που και μ' αυτό είχα αρχίσει να παιδεύομαι. Για τους περισσότερους συμμαθητές μου στο ωδείο, το μπουζούκι ήταν ένα ταπεινό όργανο των περιθωριακών και των "ανθρώπων της νύχτας" που άθελά του μόλυνε την αποστειρωμένη ατμόσφαιρα των εντόπιων Ναών της Μουσικής. Όταν πριν από αρκετά χρόνια, αμέσως μετά τον πό-

λεμο, ένας ταλαντούχος και ευφάνταστος μουσικός οργάνωσε μια διάλεξη γι' αυτό, ανεβάζοντας μάλιστα στη σκηνή τον πιο σκληροπυρηνικό από τους εκτελεστές του, ορισμένοι κύκλοι αντέδρασαν βίαια και δε φαίνεται να το έχουν ξεπεράσει ακόμα. Εκείνος όμως έβγαλε το μπουζούκι από την αφάνεια και την ανυποληψία και, μαζί με άλλους, έντυσαν με τον ήχο του τα ωραιότερα τραγούδια του λαού μας. Αργότερα θα ξέπεφτε κι αυτό σε χέρια αδέξια, που θα το χρησιμοποιούσαν για τη φτηνή και αγοραία διασκέδαση ανδρών με διογκωμένους μύες και συρρικνωμένο πνεύμα.

Οι μέρες περνούσαν και η μουσική μας περιπλάνηση έφτανε στο τέλος της. Ο Βασίλης Χαλινόπουλος έδειχνε ευχαριστημένος από την πορεία της περιοδείας. Όλοι τον ρωτούσαν πότε θα ξανάρθει και πότε θα έχουν στα χέρια τους τον καινούριο του δίσκο.

Την τελευταία μέρα ξεχυθήκαμε στην αγορά για τα τελευταία ψώνια. Άλλος βρήκε την ευκαιρία να αγοράσει το καινούριο του βιολί, άλλος κουβαλούσε ένα βαρελάκι μαύρη μπύρα κι όλοι μαζί στριμώχναμε στις ολοκαίνουριες βαλίτσες μας την τελευταία λέξη της Ευρωπαϊκής μόδας. Σε μια βιτρίνα, μια εξαιρετικά κομψή, κόκκινη ομπρέλα, με ξύλινη λαβή, τράβηξε την προσοχή μου. Εδώ έβρεχε κάθε μέρα κι έκανε κρύο. Στο τηλέφωνο, ο Μιχάλης με πληροφορούσε ότι εκεί μόλις άρχιζαν τα πρωτοβρόχια. Έφερα στο νου τη συγκάτοικο μου να περπατά μόνη στην παραλιακή λεωφόρο και την κατακόκκινη ομπρέλα μου να την προφυλάσσει από τη βροχή. Παρακάλεσα τον υπάλληλο να την τυλίξει σε συσκευασία δώρου.

Το αεροπλάνο με ένα γερό τράνταγμα τροχοδρόμησε στο διάδρομο. Από το παράθυρο μπορούσα να δω τη θάλασσα, τα αγκυροβολημένα καράβια στο λιμάνι και στον ορίζοντα τον ήλιο να χάνεται σιγά-σιγά. Μαζέψαμε τα πράγματα μας και μπήκαμε στο λεωφορείο που θα μας οδηγούσε στην πόλη.

Από το παράθυρο της οροφής έφτανε ο γνώριμος υγρός, ζεστός αέρας, με ένα ελαφρύ άρωμα από τις αποχετεύσεις που κατέληγαν στο λιμάνι. Καθώς σκοτείνιαζε, οι άνθρωποι γέμιζαν τα πεζοδρόμια, συζητώντας σε πηγαδάκια, χαζεύοντας τις βιτρίνες ή έπαιρναν θέση στα υπαίθρια ταβερνάκια με τα πρόσωπα φωτισμένα. Τέτοια ώρα, στην πόλη που μας φιλοξένησε για ένα μήνα σχεδόν, δεν κυκλοφορούσε κανείς στο δρόμο, η ζωή είχε κρυφτεί πίσω απ' τα κλειστά παράθυρα με τις βαριές κουρτίνες.

Το ταξί σταμάτησε μπροστά στο σπίτι μου και ο ταξιτζής με βοήθησε να κατεβάσω τα πράγματα. Ξεκλείδωσα την πόρτα και με κόπο μετέφερα στο εσωτερικό τις βαριές αποσκευές. Βγήκα αμέσως στο μπαλκόνι. Δυο αλλαξιές άσπρα εσώρουχα που είχα ξεχάσει να μαζέψω, κρέμονταν αγέρωχα από το σύρμα. Το φως στο επάνω διαμέρισμα ήταν σβηστό. Δεν είδα κουρτίνες στο παράθυρο, ίσως τις είχε τραβήξει. Κρατήθηκα από το σύρμα κι από ένα κλαδί της κλαίουσας ιτιάς και τέντωσα το σώμα στο κενό για να δω καλύτερα. Το κλαδί όμως λύγισε, το σύρμα έσπασε, δεν κατάφερα να κρατηθώ και βρέθηκα φαρδύς πλατύς στο χώμα. Ευτυχώς ήταν γεμάτο από φθινοπωρινά φύλλα και ξερόχορτα και η ιτιά με είχε κρατήσει όσο μπορούσε. Είχα προσγειωθεί μπροστά στο παράθυρο της κυρίας Ερμιόνης, που έτρεξε ανήσυχη να δει τι συμβαίνει.

"Α, εσύ είσαι;" αναστέναξε με ανακούφιση. Και

‘γω νόμισα πως ήταν κάποιος κλέφτης. Τι κάνεις εδώ χάρμω;

"Κατέβηκα να μαζέψω κάτι ρούχα που έπεσαν από την απλώστρα", είπα θριαμβευτικά.

"Ξέρω, ξέρω, έφυγες κι άφησες προίκα τα σώβρακα σου στην πολυκατοικία. Κι όχι μόνο τα δικά σου, μάζεψα μερικά και της λεγάμενης. Να, πάρ' τα, εσύ είσαι του σιναφιού της, άμα τη βρεις να της τα δώσεις", σάρκασε.

Μ' έζωσαν τα φίδια.

"Γιατί δεν τα δώσατε εσείς κυρία Ερμιόνη;"

"Α, έσκουξε, καλός είσαι και του λόγου σου, μα πού να τα μάθεις; Πάει η λεγάμενη, τέλος η φασαρία, τέλος και τα σούρτα-φέρτα, τα καταφέραμε και τη διώξαμε την καταραμένη."

Το αίμα ανέβηκε στα μηνίγγια μου, το κεφάλι μου κόντευε να σπάσει. Έβλεπα τα χέρια μου να σφίγγουν το λαιμό της κυρίας Ερμιόνης και τη γλώσσα της να κρέμεται στο σαγόνι. Κατάφερα όμως να διατηρήσω την ψυχραιμία μου.

"Ένα βράδυ", συνέχισε η κυρία Ερμιόνη, "ξεχείλισε το ποτήρι. Είχε γενέθλια λέει κι έκανε πάρτι. Κάλεσε τη σάρα, τη μάρα και το κακό συναπάντημα. Γέμισε ο τόπος άπλυτους και χασισωμένους αλήτες. Φωνάξαμε το εκατό, την άλλη μέρα μαζέψαμε υπογραφές και πήγε στα τζεντέμια."

Δεν πρόφτασα να μιλήσω. Η μουσική που ακουγόταν από το διαμέρισμα του Στέφανου, έγινε ξαφνικά εκκωφαντική. Μια γοερή κραυγή ακούστηκε και ο Στέφανος πετάχτηκε στο μπαλκόνι μέσα στα αίματα.

Διασχίσαμε τρέχοντας το διαμέρισμα της κυρίας Ερμιόνης, βγήκαμε τρέχοντας στο δρόμο και μπήκαμε στη

διπλανή πολυκατοικία. Χτύπησα το κουδούνι αλλά μάταια. Πήρα φόρα και έπεσα με δύναμη στην πόρτα που υποχώρησε μαζί με τα κουφώματα. Ο Στέφανος ήταν καθισμένος στο πάτωμα σε κατάσταση αλλοφροσύνης και με ένα κομμάτι γυαλί έκοβε το αριστερό του χέρι από το μπράτσο ως τον καρπό σπαράζοντας και ψιθυρίζοντας ένα όνομα. Ευτυχώς, δεν είχε κόψει κάποια αρτηρία, αλλά η εικόνα που παρουσίαζε ήταν τραγική.

Κόσμος πολύς μαζεύτηκε καθώς οι νοσοκόμοι τον μετέφεραν με το φορείο στο ασθενοφόρο. Όλοι μιλούσαν για τη μεγάλη ερωτική απογοήτευση του ταλαντούχου θεατρίνου της γειτονιάς και αναθεμάτιζαν το ζηλιάρη σκηνοθέτη, που δεν άντεξε τη δημοτικότητα του Στέφανου και τον πέταξε έξω από τη χειμερινή θεατρική παραγωγή. Σε λίγη ώρα το πλήθος διαλύθηκε κι ο καθένας τράβηξε για το διαμέρισμά του.

Έκλεισα την πόρτα πίσω μου κι ακούμπησα με την πλάτη νιώθοντας τα πόδια μου να τρέμουν. Έβγαλα από τη τσέπη μου τα εσώρουχα της πρώην, πλέον, συγκατοίκου μου και τα άφησα στον καναπέ. Ξεκούμπωσα τις βαλίτσες και άρχισα να ανοίγω τα δώρα. Ένα δερμάτινο μπουφάν για μένα, ένα walkman για το Μιχάλη, δέκα σετ χορδές για την ηλεκτρική μου κιθάρα και την κόκκινη ομπρέλα με την ξύλινη λαβή για τη συγκατοίκο μου. Την άνοιξα και την ακούμπησα στον καναπέ. Είχε ένα υπέροχο, μαλακό, αδιάβροχο ύφασμα, κόκκινο απ' έξω κι από μέσα ελαφρώς πορτοκαλί. Ταίριαζε αρμονικά με τα κόκκινα εσώρουχα της νεαρής πιανίστριας. Μόνο που τώρα το διαμέρισμά της ήταν βουβό σαν τάφος. Δεν ακούγονταν βήματα πια κι αλίμονο, ούτε ένας ήχος που να θυμίζει τα μεγάλα πιανιστικά έργα που είχαν ακουστεί πάνω από το κεφάλι μου.

Βγήκα στο μπαλκόνι. Έκανε αρκετή ψύχρα μα μέσα μου είχα πυρκαγιά. Αναθεμάτιζα την πνευματική ανεπάρκεια και τη φτώχεια ορισμένων ανθρώπων, που δεν μπορούσαν να αντέξουν τη διαφορετικότητα, τις χρωματιστές πινελιές στο γκρίζο πίνακα της καθημερινότητας. Μόνο ο θεολόγος του τέταρτου ορόφου δεν είχε συναίνεση στην έξωση της. Αναγκάστηκε όμως και αυτός ο καημένος τελικά να τα γυρίσει, καθώς έπεσαν πάνω του τα δυο θηρία, η κυρία Ερμιόνη και η κυρία Ελένη, οι στυλοβάτες της ενορίας της περιοχής.

Το φως στο παράθυρο του διαμερίσματος των δασκάλων άναψε. Εκείνη, μόνη πια, αφού όπως πρόφτασε να με ενημερώσει η γειτονιά, ο δάσκαλος την παράτησε για μία "ντιζέζ", "μια πεταλούδα της νύχτας", τριγυρνούσε ασκοπα στα δωμάτια. Κάτω όμως από το φαινομενικά θλιμμένο ύφος της, μου φάνηκε ότι είδα ένα σημάδι απελευθέρωσης, σαν να ομόρφυνε και να έδειξε πιο νέα ξαφνικά. Φορούσε πάλι το ίδιο νυχτικό της, μα αυτή τη φορά άφηνε αρκετά κουμπιά ξεκούμπωτα κι έδειχνε απρόσεκτη κι αδιάφορη στα αδιάκριτα βλέμματα των γύρω ενοίκων.

Πέταξα την ομπρέλα στο πάτωμα κι έπεσα με τα ρούχα στον καναπέ, πάνω στα εσώρουχα της αγαπημένης μου σολίστ, σ' έναν ύπνο βαθύ χωρίς όνειρα.

Ο Βαγγέλης ο φαντάρος, άνοιξε την πόρτα της καφετερίας "Galaxy" και μπήκε μέσα. Έβγαλε το δίκωχο, τίναξε τα χιόνια απ' τους ώμους και τις αρβύλες του και κοίταξε τριγύρω ψάχνοντας. Εμείς καθόμασταν στο πατάρι, σε μια γωνιά και δεν μας πρόσεξε. Του κάναμε νόημα και ήρθε να καθίσει μαζί μας. Το πατάρι του "Galaxy" ήταν το στέκι μας από τα πρώτα χρόνια στο γυμνάσιο, όταν το να σε πιάσουν να κάθεται στο πιο ιστορικό ζαχαροπλαστείο της πόλης για να απολαύσεις το γλυκό σου, σήμαινε σίγουρη αποβολή κι ένα χέρι ξύλο.

Τα παιδιά της ηλικίας μου έτυχαν στις πιο θεαματικές κοινωνικές αλλαγές, που ήταν αποτέλεσμα των μεγάλων πολιτικών ανακατατάξεων. Τα πρώτα, σκοτεινά χρόνια στο γυμνάσιο οι τιμωρίες έπεφταν βροχή. Απαγορευόταν η παραμονή μαθητών στα ζαχαροπλαστεία, που με δυο τρία τραπεζάκια, ήταν οι πρώτες καφετερίες της εποχής, στα σφαιριστήρια και τα λούνα παρκ. Ο κινηματογράφος

ήταν επίσης απαγορευμένος, είτε το έργο ήταν κατάλληλο για ανηλίκους είτε όχι. Μόνο μερικές φορές μας έσερναν με το ζόρι να δούμε κάποιο φιλμ εθνικοπατριωτικού περιεχομένου, με τον ένδοξο στρατό μας, που πετούσε για άλλη μια φορά τον εχθρό στη θάλασσα. Η κυκλοφορία το βράδυ απαγορευόταν αυστηρά. Μετά τις οχτώ, ομάδα καθηγητών συνεπικουρούμενη από δυο μαθητές, συνήθως από αυτούς που όλοι οι άλλοι περιφρονούσαν, ερευνούσαν όλα τα πιθανά στέκια όσων δεν αντιστέκονταν στους πειρασμούς της νιότης. Όποιον έπιαναν στα πράσα, αφού τον ξυλοφόρτωναν, τον διαπόμπευαν με το χειρότερο τρόπο την άλλη μέρα στο σχολείο, υπό τις ευλογίες του "Τурταίου", του φοβερού και τρομερού Γυμνασιάρχη, που οι μαθητές του είχαν κολλήσει αυτό το παρατσούκλι λόγω της μοναδικής ομοιότητας που είχε με τον ποιητή, το πρόβλημα στο βάδισμα.

Τώρα τα πράγματα είχαν αλλάξει. Τα σχολεία έπαψαν να είναι αρρένων και θηλέων, έγιναν μικτά και χωρίστηκαν σε γυμνάσια και λύκεια. Τα κορίτσια και τα αγόρια μπορούσαν πλέον να περπατούν ελεύθερα παρέα στην αυλή και δεν χρειαζόταν ανταλλάσσουν κρυφά ραβασάκια πάνω απ' το τοιγάκι των αποχωρητηρίων. Το Λύκειο μας ήταν πια ένα μοντέρνο σχολείο με αίθουσα εκδηλώσεων και εργαστηρίων, ενώ οι τουαλέτες ήταν τα επίσημα καπνιστήρια. Η κυρία Κουμανίτση, η κομψή Λυκειάρχης μας, είχε αξιώσει να φέρουμε μερικά τασάκια από τα σπίτια μας και να μην πετάμε τα αποτσίγαρα στις λεκάνες.

Δεν ήταν όμως πάντα ρόδινα τα πράγματα.

Η ακριτική μας πόλη, ήταν τόπος δυσμενών μεταθέσεων των κρατικών υπαλλήλων και αρκετοί από τους καθηγητές μας ήταν εξοστρακισμένοι εδώ, εξ' αιτίας των

κοινωνικών τους πεποιθήσεων. Ήταν συνήθως οι πιο ευαίσθητοι και καλλιεργημένοι και ήταν εκείνοι που ενδιαφέρονταν αληθινά για τη διδασκαλία και τη γνώση. Ήταν εκείνοι που μας δίδαξαν σωστά τη γλώσσα, που μας έκαναν να αγαπάμε την ποίηση και μας έμαθαν πως η επιτυχία του ανθρώπου δεν έρχεται μέσα από μια επιτυχημένη επαγγελματική καριέρα, αλλά μέσα από τη συνειδητοποίηση και την αυτογνωσία.

Ένας από αυτούς, που τα σημάδια των βασανιστηρίων φαίνονταν καθαρά στο σώμα του, δεν άντεξε στις πιέσεις των νοσταλγών του παρακράτους, κι έπεσε μια μέρα από το αρχαίο κάστρο της πόλης. Έγραψα τότε κι ένα τραγούδι για 'κείνον, αλλά όσο και να με παρακάλεσαν οι στενοί μου φίλοι, δεν το έπαιξα ποτέ στις σχολικές εκδηλώσεις για τη συνταγματική αποκατάσταση.

Τώρα καθόμασταν ήσυχα στο πατάρι του "Galaxy" και απολαμβάναμε την καυτή μας σοκολάτα και μια απέραντη αίσθηση ελευθερίας. Στο ίδιο ακριβώς τραπέζι, ένα απόγευμα πριν από χρόνια, πήρε το μάτι μου, την ώρα που πλήρωνα τις τουλούμπες και τα κουρκουμπίνια, τη Μενεξιά, παρέα με κείνο τον ψηλό από το Δ1 κι η καρδιά μου ράγισε. Την άλλη μέρα κάποιος τους κατέδωσε και αποβλήθηκαν δια παντός από το σχολείο. Έγινε μεγάλο σκάνδαλο.

"Τι έγινε παιδιά; είστε έτοιμοι για αύριο;" ρώτησε χαμογελαστός ο Βαγγέλης.

Αύριο ήταν η μεγάλη μέρα, η μεγάλη μαθητική συναυλία με τα πιο ονομαστά μουσικά συγκροτήματα. Οι "Βόες και Κροταλίες", οι "Amorals", οι "Black Forest" και φυσικά εμείς, το θρυλικό συγκρότημα που έφερε το όνομα: "Ο Βάκχος και οι Σάτυροι".

Ο Βαγγέλης ήταν πρωτευουσιάνος και υπηρετούσε τη θητεία του στη μπάντα του στρατού. Ήταν ο ίδιος φοβερός κιθαρίστας, και μέντορας μας, αλλά λόγω της ιδιότητάς του αδυνατούσε να πάρει μέρος στη συναυλία. Ήταν επίσης ο αγγελιοφόρος των νέων εξελίξεων στο χώρο της νεανικής μουσικής, αφού, γυρίζοντας από κάθε άδεια του, μας έφερνε σε δίσκους όλες τις νέες επιτυχίες των διάσημων συγκροτημάτων των οποίων ήμασταν οπαδοί.

Εδώ και καιρό ζούσαμε κι αναπνέαμε όλοι γι' αυτή τη συναυλία. Ήταν η τελευταία εκδήλωση της χρονιάς στην πόλη λίγο πριν από τα Χριστούγεννα και οι τελειόφοιτοι την περιμέναμε πώς και πώς.

"Αρκεί να μη μας τη χαλάσουν πάλι τα πανκιά" είπε ο Περικλής, ο ντράμερ του συγκροτήματος,

"Μην ανησυχείς" τον καθησύχασε ο Αντρέας ο μπασίστας, "θα υπάρχει ενισχυμένη περιφρούρηση, δε θα τολμήσουν τίποτε. Τι λέτε, πάμε για πρόβα;"

Σηκωθήκαμε, πήραμε τα πανωφόρια μας και βγήκαμε στο δρόμο. Το σκοτάδι είχε πέσει και το χιόνι είχε αρχίσει να καλύπτει τα πεζοδρόμια.

Η πόλη δέχονταν με αγαλλίαση τις νιφάδες του χιονιού που στόλιζαν τα χριστουγεννιάτικα δέντρα, που οι μαγαζάτορες είχαν στήσει στα πεζοδρόμια. Ήταν ο φεγγίτης της Ανατολής, με μουσουλμάνικο μαχαλά κι ένα θρησκευτικό ηγέτη φιλήσυχο, που δεν προκαλούσε το αίσθημα των χριστιανών, και ζούσαμε όλοι μονιασμένοι κάτω από τη σκιά του λόφου με τα δίδυμα τείχη.

Το "στούντιο" των δοκιμών μας βρισκόταν στο υπόγειο του σπιτιού της γιαγιάς του Περικλή. Ήταν σχεδόν κουφή από χρόνια, κάτι που επέτρεπε στον εγγονό της να εξασκεί με πάθος το χόμπι του χωρίς διόλου να την ενο-

χλεί. Ο χώρος ήταν παγωμένος, αλλά αυτό δεν μας πτοούσε. Ανάψαμε μια μικρή ηλεκτρική θερμάστρα κι ετοιμαστήκαμε. Ανοιξα τη θήκη κι έβγαλα τη γυαλιστερή μαύρη ηλεκτρική μου κιθάρα, το καμάρι της παρέας, ένα θρυλικό αμερικάνικο μοντέλο, που για να την αποκτήσω στερήθηκα τα πάντα. Το όνειρο μου όμως είχε γίνει πραγματικότητα και η κιθάρα μου κρεμόταν περιπαθής απ' τον ώμο μου.

Προτού ακόμα αρχίσουμε την πρόβα μας, μια παρέα από συμμαθήτριες μπήκε στο στούντιο. Ήταν όλες φανατικές του συγκροτήματος "Ο Βάκχος και οι Σάτυροι" και δεν έχαναν ποτέ όχι μόνο συναυλία, αλλά ούτε πρόβα. Εμείς φουσκωμένοι σαν παγώνια, αρχίσαμε να παίζουμε με το ύφος του ώριμου ροκ σταρ. Ούτε που καταλάβαμε πώς πέρασαν οι ώρες. Η γιαγιά του Περικλή δεν άκουσε τίποτα, άκουσαν όμως οι γείτονες. Κλειδώσαμε το υπόγειο και πήραμε το δρόμο για τα σπίτια μας, ζώντας λεπτό προς λεπτό το αίσθημα της γλυκιάς προσμονής.

Η ώρα είχε πάει οχτώ το βράδυ κι έξω από τον κινηματογράφο "Ελληνίς", είχε αρχίσει να μαζεύεται ο νεαρόκοσμος. Ήταν ο ίδιος κινηματογράφος, όπου ο παλιός μου συγκάτοικος μου πηδούσε κρυφά απ' τις ταράτσες κι έβλεπε τα ακατάλληλα. Αγόρια με μαύρα δερμάτινα μπουφάν, φορτωμένα με κονκάρδες και πλήθος άλλα σύμβολα της νεανικής ανησυχίας και ανασφάλειας, κορίτσια με εξωφρενικά στενά τζην παντελόνια και δεκάδες βραχιόλια, σκουλαρίκια και χαϊμαλιά, περίμεναν υπομονετικά στην είσοδο για να πάρουν το εισιτήριο τους. Εμείς, κρυμμένοι στα παρασκήνια, περιμέναμε με χτυποκάρδι τη στιγμή της έναρξης. Κάποιος από την οργανωτική επιτροπή ανακοίνωσε ότι παίζουμε πρώτοι. Αυτό δε μας άρεσε πολύ, γιατί

η μουσική μας ήταν πολύ δυναμική και το κοινό δε θα προλάβαινε καλά-καλά να ζεσταθεί. Η πλατεία είχε σχεδόν γεμίσει και τα λεπτά κυλούσαν αργά και βασανιστικά. Ο εκφωνητής ανακοίνωσε το όνομα μας. Βγήκαμε φουριόζοι στη σκηνή και αρχίσαμε με το πιο δυνατό μας κομμάτι. Το κοινό μας υποδέχτηκε με ενθουσιασμό. Ήμασταν, βλέπεις, οι πιο δημοφιλείς. Μερικά κορίτσια σηκώθηκαν από τις θέσεις τους και άρχισαν να χορεύουν κι άλλα πλησίασαν στη σκηνή τσιρίζοντας και προσπαθώντας να αγγίξουν τα είδωλα τους. Δεν τους αφήσαμε να πάρουν ανάσα και συνεχίσαμε με ένα άλλο κομμάτι που ξεχώριζε για το δυναμικό του ρυθμό. Τα πανάρχαια ηχητικά μηχανήματα όπως και το σύστημα φωτιστικών που φτιάξαμε μόνοι μας άντεχαν μια χαρά.

Ξαφνικά η σκηνή γέμισε καπνό.

"Ρε σεις, ποιος έφερε μηχανήμα καπνού;" φώναξε ο Ανδρέας.

"Τι μηχανήμα ρε, τα πανκιά είναι με τους πυροσβεστήρες!"

Γίναμε όλοι άσπροι, μουσικοί, κοινό και όργανα. Ο ιδιοκτήτης του σινεμά, έντρομος, άναψε τα φώτα και κάλεσε την αστυνομία. Μόλις που προλάβαμε να μαζέψουμε τα μηχανήματα μας και να βγούμε ξαναμμένοι στο χιόνι.

Οι άτιμοι οι πάνκηδες τα κατάφεραν πάλι.

Ξύπνησα με πονοκέφαλο. Άνοιξα με δυσκολία τα μάτια και κοίταξα γύρω. Η κόκκινη ομπρέλα ήταν ακόμα πεταμένη στο πάτωμα, οι βαλίτσες μισάνοιχτες, τα ρούχα έξω και δεν υπήρχε αμφιβολία ότι όλα όσα έγιναν το προηγούμενο βράδυ δεν ήταν ένα κακό όνειρο αλλά η σκληρή κι αμείλικτη πραγματικότητα. Άπλωσα το χέρι πίσω απ' την πλάτη και τράβηξα τα τσαλακωμένα εσώρουχα της α-ξέχαστης συγκατοίκου. Κάθισα ανακούρκουδα στο κρεβάτι και τα πήρα στα δυο μου χέρια. Τα τίναξα και τα έβαλα ευλαβικά σ' ένα συρτάρι. Έτρεφα την ελπίδα ότι θα τα έβρισκε μια μέρα, όπως η σταχτοπούτα το γοβάκι της.

Κοίταξα στο ταβάνι. Ένα ξυπνητήρι ακούστηκε και σε λίγο νερό που έτρεχε στο μπάνιο. Ο νέος ένοικος μόλις είχε ξυπνήσει. Ήταν ένας σερβιτόρος που νοίκιασε το διαμέρισμα και είχε κιόλας τακτοποιηθεί. Κοίταξα απ' τη μπαλκονόπορτα. Η δασκάλα άπλωνε τα σεντόνια της στο σύρμα αγουροξυπνημένη, μα, απ' ότι έδειχνε, πιο ευ-

διάθετη κι αισιόδοξη από χτες. Στο διαμέρισμα του Στέφανου επικρατούσε ησυχία. Ποιος ξέρει σε ποιο θάλαμο νοσοκομείου θα θρηνούσε τον προδομένο έρωτα του;

Γνώριμη μουσική ακούστηκε απ' τον πάνω όροφο. Ο νεοφερμένος φαίνεται ότι ήταν θαυμαστής του Βασίλη Χαλινόπουλου. Σήκωσα τα μάτια και είδα ένα κεφάλι να εξέχει στο κενό.

"Γεια σου", είπε, "με λένε Σταμάτη". Εσύ πρέπει να είσαι ο μουσικός μας. Μου είπε η κυρία Ερμιόνη ότι παίζεις στην ορχήστρα του Βασίλη Χαλινόπουλου, χαίρομαι που σε γνωρίζω. Έχω βάλει καφέ", συνέχισε χωρίς ανάσα, "δεν έρχεσαι πάνω να τα πούμε;"

Έγνεψα καταφατικά και μπήκα μέσα. Έριξα νερό στο πρόσωπο, άλλαξα τα χτεσινοβραδινά ρούχα κι ανέβηκα τη σκάλα. Έντονο άρωμα από φρεσκοκομμένο καφέ είχε πλημμυρίσει το χωλ. Προχώρησα στο σαλόνι. Ο Σταμάτης είχε τρέξει στην κουζίνα να προλάβει τον καφέ. Φαινόταν νοικοκύρης γιατί το διαμέρισμα του ήταν τακτοποιημένο. Δεν μπόρεσα να συγκρατήσω έναν αναστεναγμό. Κάπου εδώ θα ήταν το πιάνο της. Φαινόταν απ' τα τέσσερα σημάδια που είχε αφήσει στο ξύλινο πάτωμα. Έριξα μια κλεφτή ματιά στην κρεβατοκάμαρα. Εδώ, λοιπόν, ξεκουραζόταν από την πολύωρη μελέτη της. Καθίσαμε στο τραπέζακι της κουζίνας. Ο Σταμάτης ήταν εδώ και τέσσερα χρόνια σερβιτόρος στο πιάνο-μπαρ "το Ραντεβού", που ήταν κοντά στο τουρκικό προξενείο. Ήταν πολύ περήφανος για τη δουλειά του, γιατί από 'κει περνούσαν διάφοροι διάσημοι πελάτες. Είχε μάλιστα φωτογραφηθεί με τους περισσότερους και είχε κολλήσει όλες τις φωτογραφίες στον τοίχο της κουζίνας.

"Να, εδώ είμαι με το Χαλινόπουλο", είπε με καμά-

ρι. "Τι λες;" πρόσθεσε. "Το πρόγραμμα του χειμώνα δεν έχει κλείσει. Έρχεσαι να παίζεις στην ορχήστρα; Θα γυρίζουμε παρέα το βράδυ".

Δεν ήταν άσχημη ιδέα.

"Έχω ακόμα μια περιοδεία στην επαρχία. Όταν γυρίσω με το καλό, το ξανασυζητάμε".

"Με την ησυχία σου", είπε ικανοποιημένος ο Σταμάτης, "έχουμε ακόμα καιρό. Άκουσα πως είχατε και συγκάτοικο πιανίστρια", είπε αλλάζοντας κουβέντα. "Κι ότι έσπαζε κάθε πρωί τα νεύρα της γειτονιάς και τη διώξατε κακήν κακώς".

Ζήτησα να πάω στην τουαλέτα, για να μη φανερώσω την απογοήτευση μου.

"Και ήταν φοβερά ακατάστατη", φώναξε απ' την κουζίνα ο Σταμάτης. "Είχε γεμίσει του τοίχους με αρλούμπες, τρεις μέρες έξυνα για να τα καθαρίσω".

Κοίταξα πάνω από τον καθρέφτη της τουαλέτας. Με καλαίσθητο γραφικό χαρακτήρα που φανέρωνε άνθρωπο ευαίσθητο, ήταν γραμμένη μια φράση που ο Σταμάτης δεν είχε προσέξει:

"η άμμος, που ως τα πάνω την σκέπασε..."

Ο πονοκέφαλος μου επιδεινώθηκε και κατέβηκα τις σκάλες. Άνοιξα το γραμματοκιβώτιο και μια στοίβα γράμματα έπεσαν στο πάτωμα. Οι λογαριασμοί δεν περιμένουν, έρχονται πάντα στην ώρα τους. Υπήρχε ακόμα μια πρόσκληση για δύο άτομα, "τιμής ένεκεν", όπως ευκρινώς αναγραφόταν, για τη βραδινή συναυλία της Δημοτικής Ορχήστρας με έργα των μαθητών σύνθεσης. Τέλος μια επιστολή από το Δημοτικό Γηροκομείο. Με παρακα-

λούσαν να τους βοηθήσω στη σύσταση και διδασκαλία μιας χορωδίας. Υπέγραφε μια παλιά μου γνώριμη, η κυρία Πετρούλα, η πρώτη δασκάλα μου των θεωρητικών της μουσικής, που απ' ό,τι φαίνεται την πήραν τα χρόνια και κατέληξε στο ίδρυμα. Είχα υποχρέωση να τη βοηθήσω, καθώς κι αυτή είχε σταθεί δίπλα μου τα πρώτα δύσκολα χρόνια και με καθοδήγησε σωστά.

Το γράμμα είχε φτάσει δυο βδομάδες πριν. Η κυρία Πετρούλα θα νόμιζε ότι την είχα αγνοήσει. Καβάλησα το μηχανάκι και τράβηξα αμέσως για το γηροκομείο. Με είδε απ' το παράθυρο και βγήκε γρήγορα να με προϋπαντήσει.

"Καλώς τον", φώναξε με χαρά, "πέρασε μέσα. Σε λίγο τελειώνει το δεκατιανό και θα γνωρίσεις τα μέλη της χορωδίας μας. Μεγάλωσες πολύ", με κοίταξε με στοργή, "πόσα χρόνια έχω να σε δω, τέσσερα, πέντε;"

"Τόσα" απάντησα, "εσείς όμως κρατιέστε μια χαρά".

Άφησε ασχολίαστα τα λόγια μου και με κοίταξε στα μάτια. Η κυρία Πετρούλα με γνώριζε απ' έξω κι ανακατωτά, γι' αυτό μπορούσε να ερμηνεύσει με ακρίβεια τη διάθεση μου.

"Κάτι έχεις εσύ".

Της εξιστόρησα τα πάντα. Με κοίταξε σαν μάνα. Δεν εύρισκε διόλου αλλόκοτη και υπερβολική την ιστορία μου. Αντίθετα, επειδή ήταν πολύ ευαίσθητη και καλλιεργημένη, έδειχνε να έχει συγκινηθεί βαθιά.

"Μη στεναχωριέσαι", με παρηγόρησε, "να δεις που κάποια μέρα θα τη συναντήσεις και πάλι".

Η ζεστή φωνή της με συντρόφευε την ώρα που πήρα το δρόμο της επιστροφής.

Η ώρα θα είχε πάει οχτώ το απόγευμα. Είχε κιόλας

νυχτώσει, όταν ξύπνησα από τον απογευματινό λήθαργο. Έπρεπε να βιαστώ για τη συναυλία.

Ο Μιχάλης με περίμενε στην είσοδο.

"Άντε, μαέστρο, αργήσαμε", φώναξε.

Καθίσαμε γρήγορα-γρήγορα στις θέσεις μας. Σε λίγο οι μουσικοί ανέβηκαν στη σκηνή. Άνοιξα το πρόγραμμα με αγωνία. Το έργο μου φιγουράριζε τελευταίο. "Τρία πρόσωπα από τις Βάκχες του Ευριπίδη, για ορχήστρα". Με έπιασε πανικός. Ο μαέστρος πήρε τη θέση του και η συναυλία άρχισε. Άκουγα συγκινημένος τα έργα των συμμαθητών μου. Ο δάσκαλός μας είχε φροντίσει να μας εφοδιάσει με όλες εκείνες τις γνώσεις και τις πληροφορίες, ώστε να παρουσιάσουμε όσο το δυνατόν πιο άρτια έργα. Σε λίγο έφτασε η σειρά μου. Είχα τόσο τρακ, που ούτε που θυμάμαι την εκτέλεση. Στο τέλος το κοινό χειροκρότησε και ο μαέστρος γύρισε ψάχνοντας να βρει το συνθέτη, για να χαιρετήσει τον κόσμο.

"Σήκω γρήγορα", με σκούντηξε ο Μιχάλης, "τρέχα σου λέω!"

Σηκώθηκα από τη θέση μου έντρομος, σκοντάφτοντας πάνω σε όλους και έτρεξα στη σκηνή. Χαιρέτησα το μαέστρο και το πρώτο βιολί, είπα ένα βιαστικό ευχαριστώ και το έβαλα στα πόδια. Μάταια ο δάσκαλος φώναζε από τις πρώτες σειρές να γυρίσω πίσω γιατί είχα ξεχάσει να ανταποδώσω με μια υπόκλιση το χειροκρότημα του κοινού. Έτρεξα και κρύφτηκα στις τουαλέτες. Εκεί με βρήκε ο Μιχάλης.

"Τι λες, θέλεις να πάμε μια βόλτα στην Ωραία Ελλάδα;"

Αν ήθελα λέει! Μετά από τόση ταραχή, μια μπέρα ήταν ό,τι έπρεπε.

"Ωστε λοιπόν, πάει το παραδείσιο πουλί, πέταξε", αναστέναξε ο Μιχάλης. "Να πεις ότι δε σου τα 'λεγα κιόλας... Έπρεπε να την καλέσεις για κείνα τα κεφτεδάκια".

Παράγγειλα άλλη μια μπίρα. Η Γιασμίν αυτή τη φορά σέρβιρε χωρίς τα συνηθισμένα της σχόλια.

"Τι θα κάνουμε φέτος το χειμώνα φίλε μου;" προσπάθησε ν' αλλάξει κουβέντα ο Μιχάλης.

"Υπάρχει μια πρόταση για το 'το Ραντεβού', τι λες, πάμε;"

"Γιατί όχι;" έτριψε τα χέρια του ο Μιχάλης, "είναι ήσυχο μαγαζί με σοβαρό κόσμο και πληρώνει στην ώρα του".

"Και 'γω το σκέφτομαι σοβαρά", απάντησα, "έρχεται βαρύς χειμώνας".

Οι μουσικοί είχαν ήδη ανεβεί στο μικρό πάλκο. Απόψε ήταν Τετάρτη, βραδιά μαύρης μουσικής. Όλοι σχεδόν οι μουσικοί που έπαιζαν τα μπλουζ θα περνούσαν από 'δω και θα αυτοσχεδίαζαν μέχρι το πρωί. Θυμήθηκα το Βαγγέλη το φαντάρο. Εκείνος με είχε φέρει σε επαφή με τη μουσική των νέγων, blues, soul, jazz, ένα χρυσωρυχείο ρυθμών και ήχων αλλά κυρίως εκφραστικών δυνατοτήτων. Είτε με το τραγούδι είτε με το σαξόφωνο, τη φουσαρμόνικα ή την κιθάρα, τα πάθη της μαύρης φυλής γινόταν ένα με αυτά των λευκών θαμώνων που έστεκαν στο μπαρ βαλαντωμένοι.

Τη σκυτάλη πήρε πρώτος ο Ηλίας με το συγκρότημα του. Ήξερε όλα τα τραγούδια, όλες τις εκτελέσεις, τους τραγουδιστές και είχε πάντα έτοιμη απάντηση σε κάθε απορία. Ήταν η ανοιχτή βιβλιοθήκη της μαύρης μουσικής. Έπαιζε τρομερή κιθάρα, αλλά ήταν άφταστος και στο τραγούδι. Ρώτησαν κάποτε ένα πολύ μεγάλο μπλουζίστα αν οι

λευκοί μπορούν να παίζουν τόσο καλά τα μπλουζ, όσο οι μαύροι. "Μπορούν, απάντησε, να τα παίζουν, αλλά δεν μπορούν να τα τραγουδήσουν". Τον ισχυρισμό αυτό όμως τον ανέτρεπε ο Ηλίας με τη εκφραστική, βραχνή φωνή του.

Όταν τελείωσε το τραγούδι, ξεκρέμασε την κιθάρα και την πρότεινε σ' εμένα. Σηκώθηκε κι ο Μιχάλης και πήρε τη θέση του στα τύμπανα. Ο Ηλίας ζήτησε να τραγουδήσει το "I'm gonna loose my baby", ένα αργό μπλουζ βγαλμένο απ' τις όχθες του Μισισσιπή. Κάποια στιγμή, γύρισε προς το μέρος μου και φώναξε:

"Tell me, how do you feel, pall?"

Τι το 'θελε; Το μόνο που μπορούσα να παίξω εκείνη τη στιγμή ήταν νότες μακρόσυρτες, γκρίζες και σκοτεινές, μέσα από το πηγάδι της βαθιάς μελαγχολίας. Δεν θυμάμαι πόση ώρα έπαιζα, όταν σε μια παύση ακούστηκε ένας θαμώνας να λέει παρακλητικά:

"Αμάν ρε φίλε, φτάνει, μας μαύρισες την ψυχή!"

Κόντευε να ξημερώσει, όταν έφυγε κι ο τελευταίος πελάτης. Κρεμασμένοι απ' το μπαρ ο Μιχάλης κι εγώ, δεν είχαμε τη δύναμη να ανταλλάξουμε μια κουβέντα. Πληρώσαμε και βγήκαμε έξω. Παραπατούσα κι ο Μιχάλης απαίτησε ν' αφήσουμε το μηχανάκι και να πάμε με τα πόδια. Πρότεινα να πάμε κάπου να βάλουμε κάτι στο στομάχι μας. Ήξερα ένα φούρνο στην παλιά αγορά, που έβγαζε αυτή την ώρα πεντανόστιμες Κωνσταντινοπολίτικες τυρόπιτες.

Η στρουμπουλή κυρά Βασιλική ήταν πάντα εκεί και, λες και μας περίμενε, είχε απλώσει στο ταψί τις αχνιστές τυρόπιτες, τυλιγμένες στο λαδόχαρτο.

"Καλημερούδια", χαμογέλασε, "από τον ύπνο έρ-

χεστε, ή για τον ύπνο πάτε;"

Δεν μπορέσαμε να απαντήσουμε έτσι μπουκωμένοι που ήμασταν, βγήκαμε πάλι στο δρόμο και τράβηξε ο καθένας για το σπίτι του. Περπάτησα στο έρημο πλακόστρωτο. Τα περισσότερα μαγαζιά είχαν φως κι ετοιμάζονταν ν' ανοίξουν. Σε κάθε βήμα άλλαζαν οι μυρουδιές. Καβουρντισμένα αμύδαλα, κάστανα ψημένα, φρεσκοκομμένος καφές και σαλέπι ζεστό απ' το σαλεπτζή που περίμενε στη γωνία. Πήρα ένα κύπελλο αχνιστό και μυρωδάτο, φάρμακο για τους ξενύχτηδες.

Αγαπώ αυτή την πόλη. Τους δρόμους, τα σπίτια, τους ανθρώπους της. Αγαπώ τη θάλασσα της κι ας μυρίζει ανυπόφορα όταν γυρίζει νοτιάς. Αγαπώ τα κάστρα της, τις δεκάδες εκκλησιές της. Αγαπώ τους μεγάλους παραλιακούς δρόμους, τα καφέ της, τα πάρκα της, το λευκό της πύργο. Με περιμάζεψε νέο κι άβγαλτο στην αγκαλιά της και δε μ' απαρήθηκε ποτέ.

Η επόμενη μέρα ήταν μια ίδια μέρα. Ο Βασίλης Χαλινόπουλος στον πάνω όροφο τραγουδούσε τα βάσανα της προσφυγιάς, η δασκάλα τίναζε τα σεντόνια της και η κυρία Ερμιόνη γκρίνιαζε για όλους και για όλα, όπως συνήθως. Το κουδούνι της εξώπορτας με έβγαλε άρον-άρον απ' το μπάνιο.

"Ποιος είναι;" φώναξα

"Η κυρία Ελένη", ακούστηκε μια λεπτή φωνή.

Παράξενο. Η κυρία Ελένη δεν συνήθιζε να κάνει επισκέψεις, πόσο μάλλον σ' εμένα, που είχα λιγότερα από τα μισά της χρόνια.

"Μισό λεπτό κυρία Ελένη, να βγω απ' το μπάνιο".

Σκουπίστηκα στα γρήγορα, ντύθηκα κι άνοιξα την πόρτα. Στεκόταν ακίνητη σα ντροπαλό κοριτσόπουλο. Την κάλεσα για καφεδάκι. Όλοι στη γειτονιά ήξεραν λίγο-πολύ την ιστορία της. Ήταν από καλή οικογένεια, αλλά είχε σταθεί πολύ άτυχη.

Έψησα καφέ και καθίσαμε στο σαλόνι. Σιγά-σιγά η γλώσσα της λυνόταν. Δεν κοίταζε πια συνεχώς το πάτωμα κι άρχισε να μιλά με λεπτομέρειες για τη ζωή της.

Ήταν κόρη εύπορου διπλωμάτη, μεγαλωμένη "στα χρυσάφια και στα μετάξια", με ισχυρές όμως σχέσεις εξάρτησης από την οικογένειά της. Ο πατέρας της έτρεφε ξεχωριστή αδυναμία στη μονάκριβή του κόρη. Ο έμπιστος σωφέρ του τη συνόδευε πάντοτε, πότε στο μάθημα του πιάνου και πότε στα γαλλικά. Στο ιδιωτικό γυμνάσιο θηλέων πήγαινε με το σχολικό λεωφορείο και στο καθηγητικό με την γκουβερνάντα της. Ποτέ της δεν πήγε σε πάρτι ούτε καν σε γενέθλια συμμαθητριών της, παρά μόνο στις ετήσιες συνεστιάσεις και τις φιλανθρωπικές λοταρίες της Χριστιανικής Αδελφότητας Κυριών, στην οποία πρόεδρος ήταν η μητέρα της. Όταν έγινε δεκαοχτώ χρονών, ερωτεύτηκε παράφορα έναν επαρχιώτη φοιτητάκο. Όταν το έμαθε πατέρας της έγινε έξω φρενών, αλλά φέρθηκε με διπλωματία. Της είπε απλά ότι, έτσι όπως ήταν μεγαλωμένη, δε θα ταίριαζε ποτέ με το συγκεκριμένο άνθρωπο και αργά ή γρήγορα θα έφτανε το τέλος της σχέσης τους. Η κυρία Ελένη έκανε πέτρα την καρδιά της και αναγκάστηκε να τον ξεχάσει. Ο μεγάλος έρωτας της ζωής της ήρθε αργότερα, όταν σπούδαζε γαλλική φιλολογία. Ήταν Γάλλος, νεαρός καθηγητής στο πανεπιστήμιο. Μαζί του μόλις που πρόφτασε ένα βράδυ στα κλεφτά, να γνωρίσει τι είναι το φιλί. Ο πατέρας της φέρθηκε όπως πάντα: με διπλωματία. Υπο-

στήριξε ότι οι Γάλλοι ήταν εγωκεντρικοί και ισχυρογνώμονες και από την πείρα του, δυο χρόνια πρέσβης στο Παρίσι, ήξερε πως ένας τέτοιος γάμος δεν θα πετύχαινε. Η κυρία Ελένη έκλαψε πικρά, αλλά τέτοια ήταν η εξάρτηση από τον πατέρα της, που για μια ακόμα φορά δεν του χάλασε χατίρι. Κλείστηκε όμως στον εαυτό της κι όταν αυτός μετατέθηκε στην Αφρική, δεν τον ακολούθησε.

"Και να 'μαι τώρα εξήντα οχτώ ετών παρθένος", είπε με πικρό χιούμορ.

Δεν ήταν κακός άνθρωπος η κυρία Ελένη. Η τόσων χρόνων συναισθηματική αποστείρωση την ανάγκασε, εκείνη, που ήταν άνθρωπος μορφωμένος και καλλιεργημένος, να εναρμονίζει τη συμπεριφορά της μ' αυτήν της φίλης της, της κυρίας Ερμιόνης, που ήταν η μοναδική της παρέα. Οι συγγενείς της την επισκέπτονταν με τα παιδιά τους μόνο κατά τη διάρκεια των σχολικών εξετάσεων, για δωρεάν μαθήματα γαλλικών.

Αναρωτιόμουν για το σκοπό της επίσκεψης της. Οπωσδήποτε δεν είχε έρθει να μου διηγηθεί τη ζωή της.

"Ξέρετε", μου έλυσε την απορία, "θέλω να σας ζητήσω μια χάρη. Στα νιάτα μου αγαπούσα πολύ τη μουσική, μελετούσα κλειδοκύμβαλο και ήμουν για πολλά χρόνια μέλος της χορωδίας της γαλλικής σχολής. Σκεφτόμουν μήπως θα μπορούσατε να με καλέσετε στη χορωδία του γηροκομείου. Ψάχνω κάτι για να γεμίσω τις ελεύθερες ώρες μου".

Έγνεψα καταφατικά χαμογελώντας συγκινημένος. Σηκώθηκε να φύγει. Καθώς άνοιξα την πόρτα, έσκυψε στον ώμο μου ψιθυρίζοντας:

"Ξέρεις, εκείνη την κοπέλα τη συμπαθούσα κατά βάθος. Είχα συγκινηθεί πολύ όταν άκουσα τα έργα που κά-

ποτε μελετούσα κι εγώ. Μα πού να τα βγάλεις πέρα με την Ερμιόνη....."

Το κεφάλι μου ακόμα πονούσε απ' τα χθεσινοβραδινά. Αρχισα πάλι να μαζεύω τις βαλίτσες, γιατί το μεσημέρι θα ξεκινούσαμε για την τελευταία περιοδεία στην επαρχία. Σειρά είχε η βόρεια χώρα. Η χαρά μου δεν περιγραφόταν, όταν έμαθα ότι θα επισκεφτούμε για πρώτη φορά τα μέρη που μεγάλωσα. Βγαίνοντας, συνάντησα το Σταμάτη.

"Κοίτα", μου έδειξε ένα μεγάλο φάκελο, "τον βρήκα πάνω στο πατάρι μαζί με κάτι άλλα άχρηστα περιοδικά. Έχουν νότες επάνω, μπορεί να σου χρειάζονται".

Έριξα μια ματιά, ήταν φωτοτυπίες από έργα για πιάνο. Τις έβαλα μέσα σε ένα σάκο κι αποχαιρέτησα το Σταμάτη.

"Θα τα πούμε μόλις γυρίσω. Στο Ραντεβού", έκανα με νόημα.

"Μη σε νοιάζει, θα το κανονίσω", με καθησύχασε ο Σταμάτης.

Το λεωφορείο περίμενε έξω από το στούντιο του Βασίλη Χαλινόπουλου με αναμμένη τη μηχανή. Είχαν έρθει όλοι και φυσικά έλειπε ο Χαλινόπουλος.

"Μην ανησυχείτε παιδιά θα έρθει", φώναξε ο Γιάννης ο κοντραμπασίστας και πρόσθεσε: "αν το θυμηθεί!"

Τι να κάναμε όμως, τον είχαμε συνηθίσει. Οι πιο παλιοί έλεγαν ότι κάποτε, ενώ είχαν φτάσει και τον περίμεναν στο χώρο της συναυλίας, το αυτοκίνητο του Χαλινόπουλου αργούσε να φανεί. Τελικά η συναυλία είχε αναβληθεί, γιατί όπως μάθανε αργότερα, αφαιρέθηκε οδηγώνας και βρέθηκε σε άλλη πόλη!

Ο Χαλινόπουλος έφτασε έπειτα από μια ώρα. Ανέβηκε λαχανιασμένος, μας χαιρέτησε έναν προς έναν, κάθι-

σε στη θέση του συνοδηγού και το αυτοκίνητο ξεκίνησε. Είχε περάσει λίγη ώρα, όταν ξαφνικά θυμήθηκα το φάκελο που μου έδωσε ο Σταμάτης. Τράβηξα έξω τις παρτιτούρες. Ήταν σκόρπιες σελίδες από διάφορα έργα, χωρίς συνοχή. Με έκπληξη διαπίστωσα ότι η "ακατάστατη" πρώην συγγάτοικος, είχε χρησιμοποιήσει το λευκό πίσω μέρος κάθε σελίδας για χειρόγραφες σημειώσεις. Τα χέρια μου άρχισαν να τρέμουν.

"η άμμος
που ως τα πάνω την σκέπασε
κι ο ήλιος
έσβησε και χάθηκε
μάτια να μην τη δουν
χέρια μην την αγγίζουν
χείλια μην τη φιλήσουν
αέρας μη φυσήξει
και διώξει τη χρυσόσκονη
απ' τις άκρες των ματιών της"

Έξω συννέφιασε, σκοτεινίασε σχεδόν κι άρχισε σιγά-σιγά να βρέχει. Είχαμε αφήσει την εθνική οδό και έπρεπε να διασχίσουμε το βουνό για να ξεπροβάλει μπροστά μας η πανέμορφη παραθαλάσσια πόλη με τον ονομαστό της φάρο. Μέσα στο λεωφορείο επικρατούσε μια γλυκιά ευδαιμονία.

Οι περιοδείες ήταν για τους μουσικούς, κάτι σαν σχολική εκδρομή. Άφηναν για λίγες μέρες πίσω τις υποχρεώσεις, τις συζύγους, τα παιδιά και απολάμβαναν κάθε δευτερόλεπτο της ελευθερίας τους. Τα ανέκδοτα, τα πειράγματα και τα χαχανητά έδιναν κι έπαιρναν. Κάποιοι πή-

ραν τα όργανα τους, τα βιολιά και τα κλαρινέτα και άρχισαν να παίζουν και να τραγουδούν. Ο Βασίλης Χαλινόπουλος, δίπλα στον οδηγό, έμοιαζε να μην ακούει τι συνέβαινε. Αφού διάβασε όλες τις εφημερίδες και τα περιοδικά που υπήρχαν, απορροφήθηκε στις σκέψεις του.

Ξεφύλλισα τις παρτιτούρες.

"σ' έκλεισα στην παλάμη μου
μα χύθηκες στο χώμα
σαν μέλι από θυμάρι
κι είδα, το φεγγάρι
ολόγυμνο
σαν της παιδικής φαντασίας
τα ονειράματα
υγρό και ασημένιο
το πίνω γουλιά-γουλιά
και ξεσπιτώνομαι
ξανοίγομαι στην πικροθαλασσιά
ψάχνοντας στο βυθό
για ίχνη καυτού μεσημεριού
που κάνει τον ιδρώτα ορμητικά να κυλάει
απ' τη ράχη άδενδρης βουνοπλαγιάς
μέχρι να γίνει ρυάκι
και να χαθεί
στη μαρμαρένια στέρνα
σβήνοντας τις αναμμένες πευκοβελόνες
και να τρυπώσει στις ρωγμές της γης
που πια δεν άντεξε
κι έσκασε μικρές σχισμές
που περιμένουν τα ολόδρωτα σύννεφα
να κλάψουν από χαρά

και να φυτέψουν στην κοιλιά της
όλες τις ευωδιές της αυγουστιάτικης νύχτας
βαριανασαίνοντας"

Το λεωφορείο κατάπινε αχόρταγα τα χιλιόμετρα διασχίζοντας την καρδιά της γης του Ορφέα. Με την πρώτη επαφή με το περιβάλλον και τους ανθρώπους, είχες την εντύπωση πως είσαι σε άλλη χώρα. Οι κάτοικοι εδώ ήταν καλόκαρδοι, πράοι και πολύ φιλόξενοι. Ήταν όμως και πολύ περήφανοι, εγωιστές κι οξύθυμοι, ιδιαίτερα όταν θεωρούσαν ότι η συμπεριφορά κάποιων ήταν προσβλητική απέναντι σε όσα οι ίδιοι πίστευαν για τον τόπο τους, τις παραδόσεις και την καταγωγή τους. Ήταν εξαιρετικά εργατικοί και πεισματάρηδες, λάτρευαν όμως εξ' ίσου το χορό και το γλέντι. Αν και ο "πολιτισμός" είχε φτάσει ήδη ως εδώ με όλο το οπλοστάσιο του, εντούτοις δεν επέτρεπαν να διαβρωθεί το βαθύτερο τους ένστικτο.

Η μυρωδιά από φύκια και ιώδιο, τρύπωσε μέσα στο αυτοκίνητο. Σε λίγο φτάναμε. Ο Αντώνης και η Θεοπούλα περίμεναν χαμογελαστοί έξω από το ξενοδοχείο.

Ήταν από τα πιο αγαπημένα πρόσωπα του παρελθόντος. Με τον Αντώνη ήμασταν συμμαθητές σε όλο το γυμνάσιο. Η Θεοπούλα ήταν δυο χρόνια πιο μικρή. Γνωρίστηκαν όταν αυτός ήταν δεκαπέντε χρονών και 'κείνη δεκατριών. Είχα την εντύπωση ότι το μεγάλο τους όνειρο ήταν να παντρευτούν, κάτι που το κατάφεραν και έδειχναν ιδιαίτερα ευτυχισμένοι γι' αυτό. Αποπειράθηκα να μπω στο ξενοδοχείο, μα ο Αντώνης ήταν ανένδοτος. Θεωρούσε προσωπική προσβολή το γεγονός να βρίσκομαι εδώ και να μη φιλοξενηθώ στο σπίτι του.

Μπήκαμε στο ολοκαίνουριο και πολυτελές αυτοκί-

νητο του και τραβήξαμε για το κέντρο της πόλης. Έμεναν σε μια διώροφη μονοκατοικία με όλα τα καλά. Θυμάμαι τον Αντώνη να έχει δυο μοναδικά χόμπι. Τα αυτοκίνητα και το ραδιόφωνο. Είχε φτιάξει τον πρώτο πειρατικό ραδιοφωνικό σταθμό, την εποχή που ήμασταν μαθητές και εξέπεμπε σε ακτίνα χιλίων πεντακοσίων μέτρων. Όσο κι αν προσπάθησαν να τον ανακαλύψουν δεν τα κατάφεραν ποτέ. Ο σταθμός έπαιζε πάντα τα καινούρια τραγούδια που έφερνε ο Βαγγέλης και ήταν τόπος συζητήσεων κι αφιερώσεων. Τώρα με τη Θεοπούλα, κατάφεραν μετά από χρόνια σκληρής δουλειάς να στήσουν ένα ραδιοφωνικό και ένα τηλεοπτικό σταθμό. Περήφανος ο Αντώνης, πάτησε το τηλεκοντρόλ στο πρόγραμμα που εξέπεμπε το κανάλι του.

"Αύριο έχουμε συνέντευξη το Χαλινόπουλο", είπε με καμάρι.

Την άλλη μέρα το μεσημέρι, ξεκινήσαμε για τον πιο βορινό μας προορισμό. Ο καιρός είχε καλύτερη και η ηλιοφάνεια ήταν μεγαλύτερη. Ταξιδεύαμε κατά μήκος του ποταμού, χαζεύοντας τις αγριόπαπιες, τους κυνηγούς και τους ψαράδες. Ο δρόμος ήταν στενός, γεμάτος λακούβες. Το κράτος θυμόταν αυτόν τον τόπο, μόνο λίγο πριν από τις κοινοβουλευτικές εκλογές. Το κάστρο με τα δίδυμα τείχη και το αρχαιότερο τέμενος της Ευρώπης, δεν άργησαν να φανούν. Μια θεόρατη εκκλησιά σαν την Αγια-Σοφιά, που προφανώς χτίστηκε τώρα τελευταία, ξεπρόβαλε από τα δεξιά. Μπροστά από το κτίριο της αστυνομίας, ανέμιζε μια σημαία γιγαντιαίων διαστάσεων, ενώ λίγο πιο πέρα, ένα παροπλισμένο μαχητικό αεροπλάνο, θύμιζε στους περαστικούς ότι εδώ κοντά ήταν τα σύνορα τριών εθνών και υπήρχε αυξημένη επαγρύπνηση. Όλα αυτά για

τους επισκέπτες απ' το νότο μπορεί να έμοιαζαν γραφικά, αλλά οι ντόπιοι που έζησαν στο πετσί τους πολέμους και προσφυγιά, δεν έδειχναν να συμφωνούν.

Πολλά πράγματα είχαν αλλάξει, πολλά έμειναν ίδια κι απαράλλαχτα. Η οδός Βενιζέλου είχε πεζοδρομηθεί, τα καταστήματα ανανεώθηκαν με ακριβές προσόψεις και πλούσιες βιτρίνες. Εδώ δεξιά ήταν το ζαχαροπλαστείο "Galaxy" και λίγο πιο κάτω, ο κινηματογράφος "Ελληνίς". Ποιος θα το πίστευε ότι μετά από 'κείνη την επεισοδιακή συναυλία με το Βάγκχο και τους Σάτυρους, θα πατούσα ξανά το πόδι μου στην ίδια σκηνή ύστερα από τόσα χρόνια; Λίγο πιο πέρα, στο δεξί στενό, ήταν κάποτε τα σφαιριστήρια. Διαγώνια απέναντι, ο φούρνος του Καραντουμάνη, που μας εφοδίαζε με ζεστά κουλούρια πριν από το σχολείο. Πιο πάνω αριστερά, το κατάστημα με τα μουσικά όργανα, με τη βιτρίνα στην οποία είχα σταθεί ατέλειωτες ώρες να θαυμάζω την αγαπημένη μου κιθάρα. Έφτασα χωρίς να το καταλάβω στην κεντρική πλατεία. Μια γνώριμη φωνή ακούστηκε μέσα από ένα κατάστημα. Ήταν ο Περικλής. Είχε παρατήσει τα τύμπανα και τώρα ασχολιόταν με τις επιχειρήσεις του πατέρα του. Σφιχταγκαλιαστήκαμε στη μέση της πλατείας.

"Με το Χαλινόπουλο, ε; Καλά τα κατάφερες μπαγάσα, θα 'ρθω το βράδυ να σε δω", είπε και ξαναγύρισε στους πελάτες του.

Ανηφόρισα προς τα σχολικά συγκροτήματα. Οι μαθητές ήταν ακόμα μέσα στις τάξεις. Κατευθύνθηκα προς την παλιά μου τάξη στο ισόγειο, δίπλα στην είσοδο του β' Λυκείου. Η καθηγήτρια που καθόταν στην έδρα, μόλις με είδε, διέκοψε το μάθημα και βγήκε έξω. Ήταν η κυρία Ευαγγελία, ή φιλόλογος μας, που παλιά ήθελε πολύ να

φοιτήσω στη φιλοσοφική σχολή.

"Μαθαίνω για σένα", είπε με μάτια ζωνρά. "Μπορεί να μην έγινες φιλόλογος, αλλά αφού τραβάς ακόμα το δρόμο που διάλεξες, στο τέλος θα τα καταφέρεις. Άλλωστε, πάντα έτσι ήσουν, ασυμβίβαστος".

Κοκκίνισα σαν παντζάρι, κολακευμένος. Η αλήθεια ήταν ότι πάντα λάτρευα τη λογοτεχνία και την ποίηση. Πιο πολύ όμως αγαπούσα τη μουσική και την τελευταία χρονιά στο λύκειο, το μυαλό μου δεν ήταν στο Θουκυδίδη, αλλά στο Βάκχο και τους Σάτυρους. Θυμάμαι ότι η κυρία Ευαγγελία στεναχωρήθηκε πολύ, όταν της είχα ανακοινώσει τα σχέδια μου. Μου ευχήθηκε καλή τύχη και από τότε, την ξανάδα μόλις σήμερα.

Κάτω από ένα καλάθι του μπάσκετ, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι με αθλητικές φόρμες, πάσχιζαν να κλέψουν το ένα από το άλλο την πορτοκαλί μπάλα. Στάθηκα στα κάγκελα. Σε μια στιγμή γύρισαν και με κοίταξαν αδιάφορα και ξαναγύρισαν στο παιχνίδι τους. Το κουδούνι χτύπησε για σκόλασμα κι ένα σμήνος μαθητών πετάχτηκε απ' τις τάξεις. Χάθηκα ανάμεσα τους και πήρα την κατηφόρα, όπως τότε που κατέβαινα παρέα με τη Μενεξιά.

Μετά το τέλος της συναυλίας, ο Δήμαρχος της πόλης επέμενε να μας κάνει το τραπέζι σε ένα παραδοσιακό κέντρο, "για να γνωρίσουν οι ξενόφερτοι καλλιτέχνες τη μουσική της περιοχής". Μια τοπική ορχήστρα βρισκόταν πάνω στο πάλκο, με ηγέτη ένα νεαρό κλαριντζή που έπαιζε με πάθος τους τοπικούς σκοπούς και μας έπαιρνε τα αυτιά. Καθίσαμε όλοι μαζί, στο κέντρο Χαλινόπουλος και δίπλα του ο Δήμαρχος. Ο κλαριντζής μόλις κατάλαβε ποιο είμαστε, τα έδωσε όλα. Τι τσαλίμια, τι ταξίμια, μας άφησε άναυδους με τη δεξιοτεχνία του. Σε μια στιγμή παράτησε

το κλαρίνο, πήρε το μικρόφωνο και κοίταξε προς το μέρος μας.

"Αφιερωμένο", φώναξε. Γύρισε προς την ορχήστρα και έδωσε εντολή στους μουσικούς να κρατήσουν το ίσο. Μόλις άρχισε να τραγουδά, τα μάτια μου γέμισαν δάκρυα. "Ιστάμπουλα γκιντεκέμ καπουνάρ κουζούμ..." Ήταν το ίδιο τραγούδι που τραγουδούσε ο μικρός Τζαμάλ όταν ξαπλωμένοι στην καρότσα, ταξιδεύαμε τη νύχτα κάτω απ' τ' άστρα. Ο Δήμαρχος βρέθηκε σε αμηχανία γιατί το τραγούδι ήταν τούρκικο, μα μόλις είδε το Χαλινόπουλο να ακούει με ξεχωριστό ενδιαφέρον, βολεύτηκε ξανά στη θέση του. Μόλις τελείωσε, ο δεξιοτέχνης ήρθε προς το μέρος μου.

"Γεια σου", είπε, "δε με θυμάσαι; Είμαι ο Τζαμάλ, ο γιος του Μπασρή του κλαριντζή".

Η συνεργασία μου με το Μπασρή δεν είχε κρατήσει πολύ. Με είχε πάρει σε πέντ' έξι δουλειές ακόμα, αλλά η αμοιβή μου είχε αρχίσει αδικαιολόγητα να συρρικνώνεται, μέχρι που άρχισαν να μπαίνουν ψύλλοι στ' αυτιά μου. Ένα βράδυ, μου φάνηκε πως τον είδα αντί να ρίχνει τα τυχερά στη σακούλα, να τα χώνει πίσω από τον ενισχυτή, στην τρύπα που υπήρχε 'για να παίρνει αέρα', όπως έλεγε. Δεν ήμουν σίγουρος, αλλά δεν μπορούσα να αντέξω αυτή την ιδέα.. Άρπαξα ξαφνικά το τζιμπίσι και πήρα το δρόμο με τα πόδια για το χωριό. Μάταια ο Τζαμάλ με εκλιπαρούσε τρέχοντας μέσα στα χωράφια να αλλάξω γνώμη. Δεν τα σήκωνα κάτι τέτοια εγώ.

"Τι κάνει ο πατέρας σου;"

"Δεν τα 'μαθες; Ένα βράδυ σ' ένα γάμο, τσακώθηκε με το γαμπρό. Ήρθαν στα χέρια κι έπεσε ξερός. Δεν άντεξε η καρδιά του, είπαν οι γιατροί."

"Λυπάμαι", είπα συγκινημένος. "Πάντως σου έμαθε όλα τα μυστικά της δουλειάς."

"Ναι", είπε ο Τζαμάλ, "κρίμα που δε ζει να με βλέπει. Κι εσύ όμως καζάντισες απ' όταν έφυγες. Πήγα σήμερα να δω το Χαλινόπουλο και μόλις σε είδα δίπλα του, δεν πίστευα στα μάτια μου."

"Τζαμάλ, λυπάμαι πολύ για κείνο το βράδυ."

"Μη στεναχωριέσαι, ο πατέρας μου έτσι κι αλλιώς ήταν μεγάλος τζαναμπέτης."

Το ταξίδι της επιστροφής τελείωνε. Πλησιάζαμε στο στούντιο του Βασίλη Χαλινόπουλου, όταν αυτός σηκώθηκε και κάθισε δίπλα μου.

"Τι διαβάζεις συνεχώς με τόσο ενδιαφέρον;" ρώτησε με περιέργεια.

"Ένα παιδικό τραγούδι", απάντησα. Με κοίταξε έκπληκτος. Πίσω από την τελευταία παρτιτούρα, μέσα σε ένα πλαίσιο με αστεράκια και καρδούλες, η συγκάτοικος μου είχε γράψει ένα παλιό παιδικό τραγουδάκι.

"Ο πρίγκιπας Λεμόνης,
αρρώστησε βαριά

και πέφτει στο κρεβάτι
με πόνο στην καρδιά.

Τρέχουν οι γεωπόννοι
με φάρμακα πολλά,

τον πρίγκιπα Λεμόνη
να κάνουνε καλά.

Καρότα υπασπιστές μου,

ελάτε να σας πω, δεν έχω άλλο πόνο
μονάχα αγαπώ.

Την όμορφη Κρεμμύδω

αν δεν την παντρευτώ
μες στο λεμονοστίφτη
θα πέσω να στιφτώ".

Ο Χαλινόπουλος σηκώθηκε, χαμογέλασε και με χτύπησε φιλικά στον ώμο. Ήταν άνθρωπος με τεράστια πείρα, τους ανθρώπους τους ήξερε καλά και μερικές φορές είχα αισθανθεί ότι διάβαζε τη σκέψη μου.

Τέλος λοιπόν κι επιστροφή στο σπίτι. Στη γειτονιά δεν είχε αλλάξει τίποτα. Ο Στέφανος είχε βγει απ' το νοσοκομείο και ήταν ήρεμος κι ευτυχισμένος, αφού αυτή τη φορά ήταν τρελά ερωτευμένος με το νεαρό νοσοκόμο που τον είχε περιποιηθεί. Η κυρία Ελένη ερχόταν ανελλιπώς στις πρόβες της χορωδίας κι έδειχνε πολύ ευχαριστημένη. Ο Σταμάτης μας έφερε σε επαφή με τους υπεύθυνους του μπαρ "το Ραντεβού" και κλείσαμε με το Μιχάλη μια πολύ καλή συμφωνία για τη χειμερινή περίοδο. Σε λίγες μέρες κιάλας, θα αρχίζαμε τις πρόβες. Η πόλη έσφυζε από ζωή και κίνηση. Τα θέατρα ετοίμαζαν τις παραστάσεις τους, οι γκαλερί τις εκθέσεις τους, οι καστανάδες τις φουφούδες, οι υπαίθριοι μικροπωλητές τηνπραμάτεια τους και η πόλη φωτισμένη περίμενε κι αυτή το χειμώνα.

Το μπαρ "το Ραντεβού" ήταν ένα κέντρο διασκέδασης πολυτελείας και ήταν πάντα γεμάτο από ανθρώπους που το κοινωνικό σύνολο τους είχε κατατάξει στους "επώνυμους". Χαμηλοί φωτισμοί, καλοντυμένοι κι ευγενικοί σερβιτόροι, αρωματισμένοι χώροι, ήταν ό,τι έπρεπε για 'κείνους που έψαχναν μια ζεστή φωλιά για να στεγάσουν τις αισθηματικές του περιπέτειες. Γιατροί, μεγαλοδικηγόροι, πολιτικοί αλλά και βιοτέχνες κι έμποροι, ήταν οι συνηθισμένοι πελάτες. Μερικές φορές έβλεπες και μεροκα-

ματιάρηδες, φτωχούς ανθρώπους, που ξόδευαν ένα βδομαδιάτικο στα πόδια των καλλίγραμμων και ελαφροντυμένων ερμηνευτριών. Ερχόταν και κάθε καρυδιάς καρύδι. Τζογαδόροι, κομπιναδόροι, γυναίκες ελευθερίων ηθών και οι προαγωγοί τους, έντεχνα όμως συγκεκαλυμμένοι και μεταμφιεσμένοι σε "καλή κοινωνία", χωρίς ακρότητες στη συμπεριφορά τους.

Ένα βράδυ, μεσοβδόμαδα, οι πελάτες ήταν λιγοστοί και τα φώτα αρκετά χαμηλωμένα, "για να μη δείχνει άδειο το μαγαζί". Ο Σταμάτης μου έφερε ένα αναψυκτικό και πιάσαμε την κουβέντα, όταν είδα έναν άντρα μετρίου αναστήματος με γυαλιά και λίγο φαλακρό, να συνοδεύει μια πανύψηλη κι εντυπωσιακή ξανθιά γυναίκα. Ένας σερβιτόρος τους τακτοποίησε σε μια γωνία. Ήταν ο δάσκαλος της γειτονιάς μας. Η γυναίκα έμοιαζε πολύ με τις κοπέλες που κατηφόρισαν από την ανατολική Ευρώπη ψάχνοντας για την τύχη τους.

Ο σερβιτόρος έβαλε μπροστά τους ένα μπουκάλι ούισκι, μια φρουτοσαλάτα κι ένα πανεράκι ροδοπέταλα. Εκείνη δοκίμασε λίγο, σήκωσε το χέρι και αμέσως κατέφθασε μια γαλλική σαμπάνια μέσα σε μια παγωμένη σαμπανιέρα. Σε λίγα λεπτά ήρθε στο κέφι κι αφού τέντωσε τα καλλίγραμμά πόδια της, έπιασε την κουβέντα με τις παρέες που κάθονταν στα διπλανά τραπέζια. Ο δάσκαλος καθόταν σ' αναμμένα κάρβουνα, αλλά προσπαθούσε να μην το δείχνει. Σε μια στιγμή, εκείνη σηκώθηκε και κάθισε στο διπλανό τραπέζι. Η ώρα περνούσε, ο δάσκαλος είχε καταναλώσει αρκετό ούισκι κι η συνοδός του δεν έλεγε να επιστρέψει. Σηκώθηκε και της έκανε νόημα. Εκείνη ανταπέδωσε ενοχλημένη και επέστρεψε στη θέση της. Φαίνεται ότι αυτό που της είπε ο δάσκαλος την ενόχλησε πολύ. Αρ-

παξε την τσάντα της και το γούνινο παλτό της και τον άφησε στα κρύα του λουτρού. Αυτός έμεινε ακόμα λίγο μουδιασμένος, ζήτησε το λογαριασμό και σηκώθηκε να φύγει.

Δεν ήταν η πρώτη φορά που βλέπαμε μπροστά στα μάτια μας ερωτικούς καυγάδες. Από την πρώτη μέρα της έναρξης του προγράμματος, ερχόταν συχνά ένα ζευγάρι. Αυτός γύρω στα σαρανταπέντε, παχουλός, με εντυπωσιακά χοντρούς φακούς μυωπίας. Αυτή, μια δεκαετία νεότερη, κομψή και εύχαρις. Μου έκανε εντύπωση το γεγονός ότι συχνά-πυκνά, έβγαζε τα γυαλιά του σύζυγου της και τα καθάριζε με μια χαρτοπετσέτα. Δεν άργησα να καταλάβω το λόγο. Την ώρα που ο σύζυγος δεν έβλεπε τη μύτη του, εκείνη έβρισκε την ευκαιρία για να φλερτάρει με τους γύρω θαμώνες, ακόμα και τους μουσικούς τη ορχήστρας. Μια φορά όμως ξέχασε να του βγάλει τα γυαλιά. Από τότε δεν τους ξαναείδαμε.

Ένας άλλος ερχόταν σχεδόν κάθε μέρα και διασκεδάζε με διαφορετική συνοδό. Κάθε Σάββατο όμως ερχόταν επισήμως με τη σύζυγο του και παράγγελνε στην ορχήστρα να παίξει το τραγούδι "θα 'μαι για πάντα δικός σου". Μια καθημερινή, η σύζυγος του διάλεξε κι αυτή το μπαρ "το Ραντεβού" για το δικό της κρυφό ραντεβού.

Ο χειμώνας μπήκε χωρίς χρονοτριβή. Ο καιρός περνούσε αθόρυβα και δίχως να το καταλάβω, ήρθαν κιόλας τα Χριστούγεννα. Κατάφερα με τις οικονομίες μου να αγοράσω ένα καινούριο στερεοφωνικό και μια αναπαυτική πολυθρόνα. Τα πρωινά καθόμουν κι έπινα τον καφέ μου ακούγοντας ξανά και ξανά τα έργα που προτιμούσε η αγα-

πημένη μου πιανίστρια. Η κόκκινη ομπρέλα ήταν πάντα ανοιχτή δίπλα στη μπαλκονόπορτα.

Αυτή την εποχή η πόλη ήταν στις ομορφιές της. Τα καταστήματα φορτωμένα ως το λαιμό, οι άνθρωποι στο δρόμο, τα παιδιά με παγωμένα αυτιά και γελαστά πρόσωπα, βοηθούσε κι ο καιρός, που είχε αρχίσει να χαλάει. Παραμονή Χριστουγέννων και νωρίς το απόγευμα άρχισε να πέφτει χιονόνερο. Αγιοβασίληδες με καραμούζες και κουδούνες σε προσκαλούσαν να μπεις στα μαγαζιά για τα τελευταία δώρα. Ζητιάνοι, αληθινοί και ψεύτικοι, είχαν κατασκηνώσει κι αυτοί στα πεζοδρόμια εκμεταλλευόμενοι την πολυκοσμία.

Περπάτησα για πολύ ώρα στην αγορά. Το χιόνι έπεφτε πια για τα καλά. Έξω από ένα καφέ, η μυρωδιά από ιταλικό εσπρέσο μου γαργάλησε τα ρουθούνια. Μπήκα μέσα και παράγγειλα.

Δυο σημαντικά πράγματα συνέβαιναν απόψε που είχαν ανυψώσει τη διάθεση των ανθρώπων. Ήταν παραμονή Χριστουγέννων κι έξω από το τζάμι το χιόνι έπεφτε πυκνό. Λες και οι άνθρωποι αποτίναζαν το ζυγό της καθημερινότητας, λες και άφηναν κάτω ένα σακί με τούβλα. Έδειχναν ανάλαφροι κι ευτυχισμένοι.

Για τους εργαζόμενους όμως τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Οι μέρες των εορτών, ήταν χειρότερες από τις άλλες. Για τους άλλους, το χριστουγεννιάτικο ρεβεγιόν ήταν αιτία χαράς και διασκέδασης, ενώ για μας μερικές ακόμα ώρες μέσα στους καπνούς, το αλκοόλ και τη φασαρία. Απορροφημένος στις σκέψεις μου, ούτε που κατάλαβα πως έφτασα στο "Ραντεβού". Τα τραπέζια ήταν όλα κρατημένα κι όποιος ήθελε να διασκεδάσει απόψε εδώ, θα έπρεπε να το λέει η τσέπη του. Αντάλλαξα τα χρόνια πολλά με

τους σερβιτόρους και τους μουσικούς και κάθισα στη γωνιά μου. Η κιθάρα μου ήταν εκεί και με περίμενε σαν πιστός σύντροφος. Τόσα χρόνια ήμασταν αχώριστοι. Μαζί στις χαρές, μαζί και στις λύπες, ήμασταν μια οικογένεια. Τη σκούπισα καλά-καλά, γυάλισε κι άστραψε. Το μαγαζί απόψε φορούσε τα καλύτερα του κι ήταν άπλετα φωτισμένο. Οι πρώτοι πελάτες είχαν ήδη φτάσει.

Σε μια στιγμή, σήκωσα τα μάτια και είδα έκπληκτος, σε ένα από τα μπροστινά, προνομιούχα τραπεζάκια, να στέκεται η κυρία Ελένη με τον κύριο Σταύρο, τενόρο στη χορωδία του γηροκομείου. Η έκπληξη μου έγινε πιο ευχάριστη, όταν είδα στο αριστερό τους χέρι να φορούν το ίδιο δαχτυλίδι, που ήταν δίχως άλλο, δαχτυλίδι αρραβώνα. Ο κύριος Σταύρος, ευγενέστατος, πρότεινε την καρέκλα για να καθίσει η κυρία Ελένη κι ύστερα κάθισε κι αυτός αναπαυτικά. Εκείνος πήρε στα χέρια του τον κατάλογο κι εκείνη άρχισε να περιεργάζεται το χώρο κοιτώντας δεξιά και αριστερά, ώσπου με πρόσεξε. Ένα φωτεινό, πάλλευκο χαμόγελο ευτυχίας πλημμύρισε το πρόσωπο της. Με κοιτούσε αδιάκοπα με την ένοχη χαρά της αθώας παιδούλας, που πήγε επιτέλους στο πρώτο της πάρτι, συνοδευόμενη από το αγόρι της. Ο κύριος Σταύρος κρατούσε το χέρι της όπως ο παπάς το δισκοπότηρο. Της το χάιδευε τρυφερά κι εκείνη αναστέναζε από τη συγκίνηση.

Το ρεβεγιόν είχε ανάψει για τα καλά. Ο κύριος Σταύρος με κινήσεις έφηβου, την έπιασε απ' το μπράτσο και την ανέβασε στη πίστα του χορού. Καμιά δύναμη στον κόσμο δε θα μπορούσε να παγώσει το χαμόγελο στα χείλη της κυρίας Ελένης.

Με κρύο, με βροχές και χιόνια, πέρασε και τούτος ο χειμώνας. Η δουλειά στο "Ραντεβού" πήγε θαυμάσια και απολαμβάναμε με το Μιχάλη τις ένδοξες μέρες της οικονομικής μας ανάκαμψης. Ο δάσκαλός μας, μας ετοίμαζε για τις πτυχιακές εξετάσεις, στην "Ωραία Ελλάδα" γίνονταν τα συνήθη "απρόβλεπτα" πάρτι και ο νέος δίσκος του Βασίλη Χαλινόπουλου, βρίσκονταν ήδη στις προθήκες των δισκοπωλείων. Ο καιρός άρχισε να ζεσταίνει, η άνοιξη ήταν γεγονός. Τα καφέ της παραλίας έβγαλαν τα τραπέζια τους έξω και οι φωνές των θαμώνων πλημμύρισαν και πάλι την παραλιακή οδό. Καβαλούσαμε με το Μιχάλη το μηχανάκι κι ανεβαίναμε στο λόφο με τα χίλια πεύκα, για να δούμε από ψηλά την άνοιξη να μπαίνει.

Οι μέρες είχαν γίνει ακόμα πιο ζεστές, όταν αρχίσαμε και πάλι τις μουσικές μας περιπλανήσεις. Αυτή τη φορά θα αρχίζαμε από τη νησιωτική χώρα. Οργώναμε τη θάλασσα με τα πλοία της γραμμής, κάνοντας στάσεις στα

πανέμορφα αιγαιοπελαγίτικα νησιά. Παίζαμε, σε αρχαιολογικούς χώρους, σε ανοιχτά θέατρα, σε λιμάνια, κι όπου πηγαίναμε, πλήθος κόσμου μας ακολουθούσε.

Η μικρή εαρινή περιοδεία τελείωσε γρήγορα. Τελευταίος προορισμός, ήταν ένα νησί αλλιώτικο από τα άλλα, με πολλή βλάστηση, μακριά ακόμα από τον κύριο όγκο των τουριστών.

Καθώς το καράβι πλησίαζε, μπορούσαμε να δούμε τα δέντρα να βυθίζουν τις ρίζες τους στην άκρη της θάλασσας. Στην παραλία είχε στηθεί μια εξέδρα στολισμένη με γιρλάντες και σημαιούλες. Ο κοινοτάρχης μας υποδέχτηκε εγκάρδια. Στο διάβα μας είχαν στρώσει μικρά τραπεζάκια με δεκάδες ποτηράκια της ρακής και παραδοσιακές λιχουδιές του νησιού. Μ' αυτό τον τρόπο οι νησιώτες εκδήλωναν τη λατρεία τους στο πρόσωπο του μεγάλου βάρδου, Βασίλη Χαλινόπουλου.

Το βράδυ, μετά τη συναυλία μας, ακολούθησε γλέντι τρικούβερτο. Ντόπιοι μουσικοί έφεραν κι αυτοί τα όργανα τους και η συναυλία συνεχίστηκε ως το πρωί με το Χαλινόπουλο για πρώτη φορά να έχει τέτοιο κέφι, τραγουδώντας με τους βιολιτζήδες του χωριού.

Ο ήλιος είχε ανέβει ψηλά, όταν άνοιξα τα μάτια μου το επόμενο πρωί. Κατέβηκα στη ρεσεψιόν του ξενοδοχείου. Δεν είχε ακόμα κατεβεί κανένας άλλος. Ρώτησα τον ξενοδόχο αν υπήρχε κάποιο μέρος εκεί κοντά, ώστε να συνδυάσω ένα μικρό περίπατο με το μεσημεριανό φαγητό. Μου σύστησε ένα μικρό πανδοχείο που το είχαν δυο μελισσοκόμοι, πάνω από τις πηγές των θερμών λουτρών, με σπεσιαλιτέ την παραδοσιακή φασολάδα και τις ελιές του νησιού. Ήταν μόλις δέκα λεπτά με το λεωφορείο. Βρήκα

τη στάση κι ανέβηκα. Κάποια στιγμή, ο οδηγός άφησε τον παραλιακό δρόμο κι έστριψε το τιμόνι βόρεια σε έναν ανήφορο γεμάτο δέντρα και πυκνή βλάστηση. Γάργαρα νερά έτρεχαν απ' τα διπλανά ρυάκια, κι όσο ανεβαίναμε, το τοπίο θύμιζε κάμπο, παρά βουνό. Το λεωφορείο σταμάτησε έξω από ένα μικρό πανδοχείο που το σκέπαζε ένας υπεραιωνόβιος πλάτανος. Κάθισα κάτω από τη δροσερή σκιά του, σε ένα ξύλινο τραπέζακι. Επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Μόνο οι φωνές των πουλιών έσπαζαν κάπου-κάπου τη σιωπή. Πήρα στα χέρια τον κατάλογο. Όλα τα φαγητά ήταν ένα κι ένα.

"Θα θέλατε κάτι;"

Γύρισα και είδα μια όμορφη, νέα μελαχρινή κοπέλα να με κοιτά χαμογελώντας. Φορούσε μια μαύρη κοντή μπλούζα κι ένα χαμηλοκάβαλο παντελόνι που άφηνε τις χάρες της να ξεχύνονται στη σκιά του πλάτανου.

"Μου μίλησαν με τα καλύτερα λόγια για τη φασολάδα, τις ελιές και το κόκκινο κρασί", απάντησα.

"Πολύ καλά", είπε με κελαρυστή φωνή, "έρχομαι σε λίγο".

Το πανδοχείο ήταν φτιαγμένο εξ' ολοκλήρου από ξύλο και στο μοναδικό του όροφο, υπήρχαν πέντε-έξι δωμάτια με κεντητές κουρτίνες να στολίζουν τα παράθυρα. Η πίσω αυλή ήταν γεμάτη ελαιόδεντρα και μελίσσια. Σε μια γωνιά έστεκαν αγέρωχα δυο άλογα, το ένα άσπρο, το άλλο κανελί.

Σε λίγο το τραπέζι γέμισε με όλα τα καλά του θεού. Λιαστές ντομάτες, λάχανο τουρσί, μαυρομάτες ελιές και φυσικά, η αχνιστή φασολάδα. Έπεσα στο φαγητό με όρεξη. Όταν τελείωσα, η κοπέλα πλησίασε και με ρώτησε αν ήθελα κάτι άλλο. Έφερε γλυκό του κουταλιού, κι ένα φλι-

τζάνι καφέ.

"Ζείτε καιρό εδώ;"

"Είναι ο πρώτος χρόνος", απάντησε. "Το πανδοχείο ανήκε σε δύο γερμανούς, αλλά έφυγαν πέρυσι. Ανοίγουμε μόνο την τουριστική περίοδο, το χειμώνα το χρησιμοποιούμε για σπίτι και το καλοκαίρι μένουμε πίσω στην αποθήκη. Στην αρχή, δυσκολευτήκαμε με τόση ησυχία, μα τώρα συνηθίσαμε".

Η ώρα είχε περάσει κι έπρεπε να επιστρέψω. Ζήτησα το λογαριασμό και σηκώθηκα να πάω στην τουαλέτα. Προχώρησα στο εσωτερικό του πανδοχείου. Στο σαλόνι, δίπλα στο τζάκι, υπήρχε ένα μαύρο γυαλιστερό πιάνο, και πάνω στο αναλόγιο, ένα βιβλίο με σονάτες του Μπετόβεν. Άφησα το λογαριασμό σε ένα τραπεζάκι. Εκείνη είχε πάει να ταΐσει τ' άλογα.

Πήρα με τα πόδια το δρόμο της επιστροφής.

Περπατούσα ώρα, όταν μου φάνηκε ότι ο αέρας έφερε στ' αυτιά μου τις πρώτες νότες από το πρελούδιο για πιάνο αριθμός 6 του Γάλλου συνθέτη Κλωντ Ντεμπυσσύ.